

Asutawa Kogu

3. istungjärk. **Protokoll nr. 114 (17).**

1920. a.

Asutawa Kogu koosolek 11. märtsil
1920. a. kell 5 p. l. Toompea lossi
Walges saalis.

Kokku on tulnud 95 Asutawa Kogu liiget.

Walitsuse lauas: rahaminister **J. Kukk**, siseminister **A. Hellat**, põllutööminister **Th. Pool**, haridusminister **K. Treffner**, töö- ja hoolekandeminister **A. Palwadre**, kohutuminister **J. Jaakson**.

P ä e w a k o r d:

1. Komisjoni täiendawad walimised.
2. Määrus wäikemaapidajate rendilepingute pikendamise kohta ühe aasta peale — maaseaduse komisjoni ettepanek.
3. Seadus kaitseliitlaste palganormide kohta — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
4. Seadus piirituse ja wiina müügi kohta — seadusandliku komisjoni ettepanek.
5. Alkoholiliste ainete walmistamise, müügi ja tarwitamise seadus — keeluseaduse komisjoni ettepanek.
6. Awalikkude algkoolide seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**, pärast abiesimees **J. Westholm**.

Sekretäri kohal sekretäär **H. Martna**.

Koosolek algab kell 5.30 min.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja **A. Rei**: Awan Asutawa Kogu koosoleku. Rahaasjanduse komisjoni poolt on ettepanek tehtud täiendada tänast päewakorda punktiga: posti peawalitsusele lisakrediitide määramise kohta. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

K. Wirma (sd.): Teen ettepaneku posti peawalitsuse lisakrediitide määramine teiseks päewakorra-punktiks wõtta.

Juhataja **A. Rei**: On ettepanek tehtud uut punkti teisel kohal arutada.

(Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

2. Komisjoni täiendawad walimised. Esitatud on teadaanded rahwasaadikute Theodor Käärik'u ja Wiktor Tomberg'i poolt, et nad oma walitsuse komisjonist wälja astuwad.

J. Seljamaa (töer.): Panen lahkunud omawalitsuse komisjoni liigete rahwasaadikute Käärik'u ja Tomberg'i asemele ette rahwasaadikud Ado Anderkopp'i ja Otto Strandman'i.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

3. Seadus posti peawalitsuse lisakrediitide kohta — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Wirma**: Asutawas Kogus wastu wõetud korra järele wõib walitsus awada krediiti

iga kuu peale ühe kuuendiku osa suuruses 1919. a. II poolaasta eelarwest, mis Asutawa Kogu poolt kinnitatud on. Posti peawalitsus ei saa aga nende normidega, mis seaduse järele temale lubatud, mitte läbi. Et see krediidiawamine posti peawalitsusele seaduslikus korras wõiks sündida ja sellel määral, kuidas see telefoni- ja telegraafiliinide parandamiseks ja palkade maksmiseks tarwilik on, selleks andis teedeminister Wabariigi Walitsuse kaudu lisakrediidi määramise nõudmise sisse. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku krediidi määramise arutamisele asuda.

Juhataja **A. Rei**: Komisjoni aruandja poolt on ettepanek tehtud selle eelnoü I lugemisele üle minna. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Wirma**: Need krediidid, mis siin nõutud, saawad kõik 1920. a. üldises eelarwes uuesti läbi arutatud, kuid nagu ma ütlesin, on põhjused sarnased, et ei saa oodata kunni üldine krediitide määramine sünnib, mis nähtawasti weel aega wõtab. On tarwilikuks

leitud posti peawalitsusele lisakrediiti määrata, sellepärast teen ma rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku selle seaduse II lugemisele üle minna.

Juhataja A. Rei: Rahaasjanduse komisjoni aruandja poolt on ettepanek tehtud krediidi määramise eelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu võetud.

4. Määrus väike- Maaseaduse maapidajate rendi- komisjoni aru- lepingute pikenda- andja J. Wain: mise kohta — Rahvasaadikute I lugemisel. on teada eelnõu, mis käsitas rendilepinguid

õige väikeste maatükkide kohta. Peale selle oli walitsuse poolt sisse antud teine eelnõu, mis käsitab rendilepinguid nende maatükkide kohta, mis sõdurite käes. Sõdurite kohta pidi rendilepinguid pikendada, sellepärast, et need mehed olles rahwawäes, kes jürapäewaks tahawad hakata maad harima, ei suuda mitte omale teises kohas maad harimiseks saada. Põllutöoministerium ei ole wõtnud oma eelnõusse väga suuri maatükke, ülemääraks on siin 50 dessätiini. Üldse on rendilepingute pikendamise juures silmas peetud seda, et rohkem maapinda saaks kewadel haritud ja täis külwatud. Sotsiaaldemokraatliku rühma poolt sisseantud seaduseelnõus ettenähtud rendilepingute pikendamine on põhjendatud sellega, et meil ei ole senni weel vastu wõetud nõndanimetatud eluaseme seadus. Täiendus tehti lepingute pikendamise eelnõus wälja minnes tarwidusest rendilepinguid mitte pikendada selle osa maa peale, mis 10. oktoobril 1919. a. riigi käes oli, wastasel korral ei saa põllutöoministerium metsaasjandust tarwilikul wiisil korraldada. Nimelt on praegu osa metsawahikohtadest wälja renditud ühel wõi teisel põhjusel. Põllutöoministerium ei pea tulewikus üldse tarwilikuks ega wõimalikuks kesk kroonu metsi üksikuid talusid wõi vähemaid kohti pidada. Käesolew seadus oli antud komisjoni 3-päewase tähtajaga. Asutawa Kogu liikme härra Poska surma läbi sai Asutawas Kogus I lugemine natuke edasi lükatud. Selles seaduses on mõned väikesed muudatused tehtud, muuseas muudatus rendi peal olevate maade awalikkude maksude kohta, mis rentniku kanda jääwad. Muidu on eelnõu enam-wähem seesama, mis siin

juba enne kord arutamisel oli. Panen ette eelnõu esimesele lugemisele asuda.

Juhataja A. Rei: Komisjoni aruandja poolt on ettepanek tehtud selle eelnõu esimesele lugemisele üle minna, ja esimesel lugemisel vastu wõtta. (Hääletatakse.) See ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

5. Määrus kaitse- Rahaasjanduse seliitlaste palga- komisjoni aru- normide kohta andja K. Wirma: —päewakorral. 25. oktoobril on Asutawa Kogu juhatusel

sisse tulnud kaitseliitlaste palganormid. Need palganormid olid Asutawa Kogu rahaasjanduse komisjonis arutamisel ja seal selgus, et kaitseliitlased, kes olid komandeeritud sõjawäe osakondadest kaitseliidu töösse, need said palka sõjawäe normide järele. Peale selle on teada, et ajutise walitsuse 16. jaanuari 1919. a. nr. 8 määruse all on teatud palga määramise kord ette nähtud, kuidas kaitseliitlased palka saavad. Uus kawa oli peaaegu samasugune, kui sõjawäelaste palganormid ja sellepärast tõusis rahaasjanduse komisjonis küsimus üles, mis tähendawad ettepanud normid niisugusel kujul? Kas kaitseliit siis nende palganormidega muudetakse täielikult sõja organisatsiooniks? Kuidas sellega wahekord oli selle peale ei saanud komisjon selget wastust waid koguni selle wastu, esitaja, kes oli kohale kutsutud, awaldas arwamist, et lähemal ajal saab kaitseliidu wahekord seaduslikul alusel uuesti ümber tehtud. Seda arwesse wõttes otustas rahaasjanduse komisjon Asutawale Kogule ette panna järgmist: „Silmas pidades asjaolu, et 1) kaitseliidu palganormid on tagant järele Asutawale Kogule ette pandud, kuna tegelikult kaitseliitlaste palku on korraldatud sõjawäelaste palganormide piirides ja 2) ettepanud palganormid ei anna selget pilti sellest, kas kaitseliit on iseseisew sõjawäeline organisatsioon wõi kuulub sõjaministeriumi alla, paneb rahaasjanduse komisjon Asutawale Kogule ette kaitseliidu palganorme tagasi lükata ühes soowiawaldusega, et kaitseliidu korralduse kawa Wabariigi Walitsuse poolt ligemal ajal Asutawale Kogule ette pandaks.“

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

6. Seadus piirituse ja wiina müügi kohta — I lugemisel.

J. Jans (sd.): Otstarbel läbirääkimisi käesolewas asjas asjalikule alusele juhtida lubatagu mul peatuda küsimuse juures: kas on alkoholi tarvitamine niisugune nähtus, mida rahwaste hukkamise põhjuseks tuleb pidada või on ta nähtus, mis ainult teatud seltskondlikku seisukorda ära tähendab või selle kaasnähtus on? Meie karsklased on kindlasti esimesel seisukohal, nad on selleks siit kõnetoolilt mitu tõendust toonud. Kõigepealt seletas härra Lattik selgel sõnal, et ta alkoholi tarvitamist peab rahwa hukkamise põhjuseks, ta ütles, et rahwad, kes alkoholi tarwitawad, lähewad hukka. Peale selle lugesin ma „Postimehest“ kus üks meie wanematest karskusetegelastest, nimelt Põld leiab, et Jumala rahwas, juudalased, on sellepärast hukka läinud, et nad muuseas kuninga Jerobeam II ajal liiga palju on joonud ja tantsinud. Peale selle on karsklaste hüüdsõnaks: „Ainult karske rahwa päralt on tulewik!“ Järjekult need rahwad, kes karsked ei ole, nendel tulewikku ka ei ole. Kui meie aga nende tõenduste põhjendust otsime, siis peame ütleva, et kindlaid andmeid selleks ei ole. Kui juutidest tõendatakse, et nad palju tantsisid ja jõid, siis oleksid juudid tõendajate loogika järele ära kaduma pidanud. Kuid juudarahwas on praegu alles, on energiline ja geniaalne ja päris erakordsetest ajaloolistest oludest hoolimata aastatuhandete jooksul püsima jäänud, samuti ka wenelased. Nende kroonikud teatavad, et aastasadade eest nad on joonud. „U nas jest weselje pitj, ne moshem bes etogo bõtj“. Terwe ajaloo jooksul on nad joonud, ei tunta ajajärku, kus wenelased karsklased oleksid olnud ja ometi on see suguharu suuremaks maailmarahwaks saanud, kes geniaalsete meeste poolest teistest taha ei jää. Wõtame weel Eesti. Eestlased on meie mõisnikkude seisuse kõrtside kaudu niisugusest joomisekoolist läbi käinud, kus tõesti rahwas hukka peaks minema, kuid ta ei ole hukka läinud, waid seisab praegu niisugusena, et karedamates oludes riiki ehitada suudab. Wõib öelda, et ühtegi kultuurrahwast ei ole, kes oleks täitsa karske olnud ja hukka nad ei ole mitte keegi läinud. Mina ei taha nendest näidetest muud järeldust teha, kui seda, et see loogika, mille abil on tahetud karskuse waja-dust tõendada, paika ei wõi pidada. Olen isiklikult kindlale arwamisele tulnud, et

rahwaste hukkamist joomise tõttu kuidagi wiisi tõendada ei saa. Järelikult peaksime meie siin niisugused arutamised kõrwale jätma ja teistele alustele asuma ning rahwaste hukkamise küsimuse hoopis lahtiseks jätma ja waatama, mida tegelik elu meile praegustel juhtumistel ette kirjutab ja mis ta meil käsib teha. Wõtame joomise, kui kohaliku nähtuse, mille üle üht wõi teist wiisi wõime otsustada, mille kohta ettekirjutus tingimata tarwilik ei ole, et karskuse eest peaksime seisma. Mis joomisesse wõi selle mõjusse üksikute isikute juures ja nende perekondades puudub, siis arwan, et seal waidlema ei tule hakata, et üksikud perekonnad tõesti selle läbi waeseks jääwad, et terwist rikutakse ja inimesed oma elupäewi lühendawad, et kuritegewusi joomise alal ette tuleb, et joomine tooreks teeb ja tema läbi tööaega kaduma läheb. Kui siin karsklased tõendawad, et joomine kahjulik on, sellega olen ma iga-tahes täiesti nõus. Kuidas on aga seisukord meie juures praegu? 1917. aastal, kui Wene walitsuse ajal Tartus maakonnawalitsus käima sai, siis oli esimene asi — saadeti ringkiri wälja joomise wastu wõitlemiseks, muuseas paluti ka kõigilt Tartumaa elanikkudelt kaasabi ses asjas, et nad salawiinapõletajaid üles annaks. Ootasime selles asjas ligi 4 kuud ja selle aja jooksul tuli üksainukene ülesandmine ja sedagi tegi keegi sellepärast, et ta tahtis militsionääri kohta saada. Mingisugust muud ülesandmist ega kaasabi erisikute poolt ei olnud. Selle järele wõime otsustada, et rahwa hulgas salawiinapõletajate üle wäga suurt pahameelt ei tunta, et salawiinapõletamise ja joomise peale waadatakse, kui tegude peale, mis häbistawad ei ole. Peale selle loeme ajalehtedest, et salawiinapõletajaid alles siis suuremal määral hakati üles andma, kui politseinikkudele teatud osa sellest trahwist tasuta lubati, mis salawiinapõletajatele peale pannakse, nende ülesleidmise korral. Nii peab ütleva, et salawiinapõletamise ja joomise wastu wõitlemine ripub ära teatud ametnikulisest kohusetäitmisest ja sellest, kuidas tasu antakse. Kui aga suurem osa rahwast salawiinapõletamise ja joomise wastu ükskõikseks jääb, siis peab ütleva, et selle wastu wõitlemine suurte raskustega seotud, ja peaaegu läbiwiimatu on. Toon näiteid. Kui ma ei eksi, on Tartu maakonnas 1000 salawiinapõletajat ja kaasaitajat üles leitud. (W a h e l h ü e p a h e m a l t

poolt: Wähem!) Ma tõendan seda Tartu maakonna politseiülema arwude põhjal. (W. Ernits, sd.: 795.) Siis on vähem. Seda küsimust arutades tulime Tartus ühewahe arwamisele, et Tartu maakonnas on ligi 6000 salawiinapõletajat. Seda arwu pean mina aga liialdaseks, kuid 2000 salawiinapõletajat tuleb tõsiasiaks pidada, nii et iga 75 elaniku kohta tuleb üks salawiinapõletaja. See arw tohiks õige olla terve riigi kohta. Ta on õudne ja pea uskumata. Peab aga arwesse wõtma, et need salawiinapõletamise kohad ei tööta mitte nii, nagu kroonu wiinawabrikud. Nad ajawad teatava osa piiritust wälja ja see müüakse siis maha, ning alles pärast seda hakatakse uut walmistama. Kui oletada, et 75 inimese kohta 1 wiinapõletaja wõiks tulla, sellega oleks üle terve Eestimaa salawiinapõletamise kohti umbes 14.000. Kui palju wõiks wilja aastäs niisuguse arwu salawiinapõletajate kohta ära tarwitatud saada? Mina panen ette arwata 10 puuda aastäs iga salawiinapõletaja kohta, kuid teised tõendawad aga, et see arw suurem on, tulla umbes 20 puuda iga salawiinapõletaja kohta arwata. Ühed raiskawad küll vähem, kuid on niisuguseid salawiinapõletamise kohti, kes sadade puudade wiisi wilja ära raiskawad. Siis oleks aastane wilja arw, mis salawiinapõletajad ära tarwitawad, umbes 300.000 puuda, see teeks wälja 600.000 inimese, kui kitsalt wõtta, terve Eesti rahwa ühe kuu leiwanorm. Edasi 1 puudast wiljast saab 2—3 liitrit piiritust, see tähendab mitte täiswäärtuslikku 90 kr. nagu kroonu piiritus on, kuid ikkagi keskmiselt saaks kaks kunni kolm liitrit, see teeks 900.000 liitrit aastäs. Tuleb nii wälja, kui salawiinapõletajate piiritus kraadides arwata, et nad aastäs 9 miljonit kraadi walmistawad, kuna aga riiklik wiinanorm umbes 8 miljonit kraadi wälja teeks. Järelikult ei kerkiks meil siis riigi tööstuse läbi piirituse ega tema tarwitajate hulk. Täiesti õige on nüüd see, et kroonu tööstust salawiinapõletamise asemele seada ei saa. Kuid salawiinapõletamist on võimalik niisugusel korral, kui rahwa alkoholi tarwitamise tung vähendatud saaks riikliku produktsiooni kaudu, wäga tähtsal määral vähendada. Ma wõiksin seda niisuguse wõrdlusega illustreerida, näiteks ütleme, et on laewale auk sisse läinud ja augu kiinipanemine on selle tõttu wõimatu, et wesi suure hooga sisse tungib. Kui aga kuidagi wõimalik on seda weerõhumist

wähendada, siis saab see auk kinni pandud. Mina isiklikult leian ja olen ka nendega läbi rääkinud, kes asjaga enam vähem tuttawad on, et puskarihulk wõib ulatada weel kaugemale, kui 9 miljoni kraadini. Wõib öelda, et see ulatab praegu kunni 12 miljoni kraadini. Kui nüüd teatud osa riikliku produktsiooni läbi rahuldatud saaks, siis oleks mõeldaw ka salawiinapõletamist vähemaks teha kunni 30 tuhande puudani wilja wõi 1 miljoni kraadi piirituseni. Kuid mina jätan selle küsimuse lahtiseks, sellepärast et ma kindel ei ole, kas minu arwud kõik õiged on, sest kindlat statistikat ei olnud võimalik teha, kuid igatahes nende andmete järele, mida ma olen suutnud koguda, wõiksin öelda, et riikliku produktsiooni abil wilja kokku saaks hoitud ligemalt 250 tuhat puuda. Sellega saaks meie rahwas teatud määral paremini toidetud ja see oleks monopooli üks headus, teiseks oleks see, et praegu lähewad määratud summad salawiinapõletajate tasku ja minu arwamise järele teeb see wälja kõige vähemalt 100 miljonit marka. Ühe wiljapuuda eest, ütleme, on maksetud sada marka ja siis saab wiina eest vähemalt kolm korda rohkem sisse wõetud, kui nad wilja eest on maksnud. Tean juhtumisi, kus salawiinapõletajad wiljapuuda eest 200 marka on maksnud ja siiski seal juures omaga wälja tulewad.

Kui nüüd riikliku produktsiooni juurde minna, see tähendab monopooli küsimust jaatawalt otsustada, siis wõiks tähtis osa nendest summadest riigi kasuks minna. Meie riik saaks sellega teatud summad oma tarwituseks, kuna need inimesed, kellel südametunnistust ei ole, mitte ainult selle läbi ei patusta, et nad wilja wiinaks ajawad, waid Eesti riigile tingimata ka midagi maksta ei taha. Ja siis peale selle on weel mõned asjad, mida tähele panemata ei wõi jätta. 1) see, et praegusel ajal salawiinapõletamise tõttu mitte ei tarwitata alkoholi puhtal kujul, waid sinna pannakse juues igasuguseid asju juurde, nagu seebikiwi; 2) iseäranis Tallinnas on tarwitusel kokaiin ja teised uimastamise ained. Praegu rikutakse terwist selle läbi õige suurel määral ja ma usun, et see terwiserikkumine ometi suuremaks tõusta ei tohiks. 1917. a., kui ma Tallinnas adwokaadina töötasin, tulid tihti minu juurde wabrikutöölised ja panid ette, et nendele wabrikust saaks abiraha wälja nõutud sellepärast, et nemad on wabrikus töötamise juures pimedaks jäänud.

Wana wilunud adwokaat, kes sellest asjast teadis, saatis need töölisel silmarsti juurde ja arstid, näiteks dr. Akel andsid tunnistused, et nad ei ole mitte töö juures oma silmanägemise kaotanud, waid et see on denaturaadi tarwitamise tagajärg. Wõiks weel mõnda sarnast siin ette tuua. Arwan, et wiinamonopooli küsimuse juures tuleks tegelikult elus seisukohale asuda, et sellega salawiinapõletamist häwitada. Asutawas Kogus ei tohi mitte olla topsisõpru, kellele alkoholi joomine lõbu teeks ja kes sellepärast monopooli poolt on, ega ka fanaatilisi karsklasi, waid peab lihtsalt olema riigimees, kes asjaoludele tõsiselt silma waatab ja otsuseid selle järele teeb, kuidas sel silmapilgul riigi huwid nõuawad. Minu arwates ei pruugi wiinamonopool sugugi tähendada seda, et üldine joomine lahti läheb. On võimalik sellejuures joomist niikaugemale piirata, et see rahwale nii kahjulikuks ei saa, et rahwas hukka peaks minema. Lõpuks ma peatan weel seaduseelnõu juures, mis alkoholi müügi kohta on kokku seatud Asutawa Kogu keeluseaduse komisjoni poolt. Ma ei tähendanud oma kõnes senni mitte selle peale, kui palju inimesi praegu töötawad salawiinapõletamise alal, ja kui palju neid praegusel ajal trahwitakse, mille juures nad kelmide ja waraste keskel endile weel warastamise külge harjutawad. Ma olen kaks kuud niisuguste inimeste keskel wangis olnud ja tean, missugune see kool õieti on ja kuidas ta mõjuda võib.

Mis keeluseaduse eelnõusse puutub, siis pean tähendama, et tema kokkuseadmisel on niisugusest põhimõttest wälja mindud, mis umbes 1000 aastat tagasi ilma waidlusteta wastu wõetud wõis saada. Kuid nüüd, kui teie waatate, et rohkem kui pool terwest rahwast selle seaduse läbi saaks kurjategijateks tunnistatud, siis peab mõtlema jääma. Kurjategija on selle seaduse järele see, kes wiina põletab, see, kes selle juures kaasa aitab, majaperemees, kelle majas wiina põletatakse, inimene, kes ostab ja inimene, kes joo. Ma ei tea üldse, kes siin on wälja jäetud? Isegi võib täiskarsklane, kui ta majaperemees juhtub olema ja korraga tema pesuköögis wiina põletatakse, süüdlaseks loetud saada. Pealegi on siin öeldud, et kohtu karistus pannakse kohtu käskotsuse järele peale. Mina arwan, et tuleks igatahes järele mõelda, kas võib tõesti ilma pikema jututa nii suurt hulka inimesi ühe seaduse läbi kurjategijateks

tunnistada. Waatasin seda seaduseelnõu enne koosolekut, ja arwasin wälja, et igal salawiinapõletajal on vähemalt 5 kaastegelast. Sellega oleks 70.000 inimest salawiinapõletajatena kurjategijad. Kui weel joojad juurde arwata, siis oleksid sajadtuhanded inimesed praegu kurjategijad, igatahes üle poole Eesti rahwast. Kui aga seadusega on niisugune lugu, et ta üle poole rahwast kurjategijaks tembeldab, siis ei ole mõtet, et ta elluwidaw oleks. (J. Temant, maal.: Jooge aga siis edasi!) Seadused painduwad elu ees, aga mitte elu seaduste ees. See seaduseelnõu peab ümber redigeeritud saama, et ta modern õigustundele wastawalt oleks kokku seatud ja et temal siis lootust oleks maksma pandud saada. (Käteplaksutamine pahemal pool.)

J. Ernesaks (sd.): Austatud rahwaesitajad! Siin on suurem osa eelkõnelejaid kõnelenud ainult sellest seisukohast wälja minnes, just kui elaksime sarnases olukorras, nagu enne sõda meil elati. Piirituse- ja wiinamüügi korraldust on siin nähtawasti enneilmastõja koge-musteta ette nähtud ja ei wõeta seda arwesse, et olud sõjaga nüüd muutunud on. Üldse sai enne sõda keskmiselt wõttes tööline umbes 1½ rubla päewas ja ametnik 40 rubla kuus. Siis sai tööline ja ametnik oma päewapalgast päewast päewa läbi, kuid nüüd on olukord palju muutunud ja muutunud mitte palgatööliste kasuks, waid kahjuks. Selsamal ajal, kui tööliste palgad on umbes 15 korda tõusnud, see oli läinud aasta nowembrikuus, on tarbeainete hinnad vähemalt 40 korda tõusnud. Nii umbes wiisteist neljakümne wastu. Kas on mõtet sarnasel korral rääkida niisuguste ainete müügi korralduse üle, milleta inimene mitte ära ei sure? — (J. Temant, maal.: Aga nagu näha mõned surewad, kui ei saa!) Sarnast seisukohta tõsiselt wõttes pean ma küsima: mida walitsus õieti ettepan-dud piiritusemüügi seadusega kätte tahab saada? Minule on see täiesti arusamatu, kas tahetakse siin piiri panna puskarikeetmisele, wõi wiinajoomisele. Pean tunnistama, et üldse meil antakse walit-suse poolt väga karne määrusi wälja, neid on õige mitmesuguseid, näiteks läinud suwel wõõrakeelsete siltide nähta-watelt kohtadelt kõrwaldamise wali käsk ja muud sarnased määrused. Ma olen lugenud neid määrusi ja nende wäljaand-

misest kuulnud, kuid kahjuks on meil nähtusi väga palju, mis sellest kõnelewad, et neid määrusi ei täideta. Sellega saame meie ainult seda kätte, et kes tahab neid määrusi täita, see täidab. Kes aga neid määrusi ei täida ja meelega neile määrustele vastu töötab, neid seaduse ja korra järele walwajad ei näe. Kui seda silmas pidada, et suuremalt osalt määruste vastu eksijatest saja hulgast juhtumisi mõni kõige nõrgem ja rumalam wastutusele wõetakse. Sellega on kawalamatel wõimalus jäänud seesuguste walitsuse määruste peale käega lüüa ja öelda: „ega walitsuse käsud meisse puutu“. Nii samuti on üldse ka puskarikeetmise ja müügi keeluga lugu: karme määrusi küll kuulutatakse, kuid et trahwisid tegelikult väga harwa tarwitatakse, mis määruses üles loetud, siis ei jõua need määrused puskarikeetjaid kohkuma panna, kes juhtuwa trahwi korral harilikult sõnuwad: „Eks ma maksa selle patendiraha ära ja asi tehtud.“ Nõnda nimetab puskarikeetja trahwi ja keedab rahulikult edasi. Suuremat kahju tal karta ei ole. Ja kui nüüd siin Asutawa Kogu kõnetoolilt mõni kõneleja on katsunud ära näidata, et puskarikeetmisele on tahetud piiri panna, aga piiri kuidagi panna ei saa, siis pean tähendama, et see on eksiarwamine. Wõib olla, ma ei ole walitsuse tegewusega nii ligidalt tuttaw, wõib olla, et sealt poolt on tahetud neid määrusi tõesti tegelikult maksuma panna, kuid kui pealtwaataja konstateerin seda fakti, et määrusi on rohkem antud, kui selle täitmise järele on walwatud.

Kui walitsus tahab riigile sissetulekut muretseda piiritusemüügi läbi, siis walitsus peaks ka sellega rehkendama, et piiritust jõuaks rahwas ka osta. Kui seda asjaolu silmas pidada, mille kohta ma siin arwud ette tõin, et rahwas, kellele walitsus piiritust tahab müüa, on oma ostujõu kaotanud, et rahwas oma suures enamuses ei jõua sedagi ära osta, mis ta elu ülespidamiseks hädasti tarwis on, nagu riie ja toit, kuidas wõib samale rahwale weel seda müüa pakkuda, ilma milleta ta väga hästi läbi saaks. Siin arwan mina, et walitsus ettepanud eelnõuga rahwa huwisid mitte ei ole tabanud. Wõib olla, saab salawiinamüümisele takistust tehtud siis, kui wiinamüüki laiemal alusel saaks korraldatud ja hinnad sarnased määratud, millega kodupuskarikeetjad enam ei suudaks wõistelda, nagu minu parteiseltsimees Ast soovitas, kuid sel juhtumisel

seisaksime uute pahede ees. Nüüd joowad rikkad, kel raha palju, siis laguneks joomine ka waesemate perekonnatoitjate hulgas laiali ja selle tagajärg oleks: waeste perekondade weel waesemaks jäämine. Ainus hea külg oleks see, et need, kes praegu joowad, wõiwad siis awalikult juua. Kas takistab ettepanud seaduseelnõu teostamine puskari salamüüki? — Igatahes, kahtlen ma selle juures. Kui wõtta lugeda käesolewa eelnõu § 3: Isiklikuks tarwitamiseks müüakse piiritust ja joodawat wiina järgmistel tingimistel: 1) Iga meesterahwas, kes üle 20 a. wana, wõib nimelise kaardi peale $\frac{1}{4}$ toopi puhastatud 95° piiritust ehk $\frac{1}{2}$ toopi 40° wiina kuus saada.

Nii siis igauks wõib wiina saada, waatamata selle peale, kas see saaja seda joob wõi mitte, sest sundust ei ole saajal saadud wiina ära juua. Sellest järgneb, et siin awaneb wõimalus salawiinamüügiks, sest isik, kes ise juua ei taha, wõib oma wiinatshekid ära müüa. Wiinaga hangeldajat, kes tshekiga $\frac{1}{4}$ toopi piiritust wõi $\frac{1}{2}$ toopi wiina kuus saab, mis aasta jooksul teeb juba 6 toopi, ei saa tema juures sellel määral leitud wiina pärast wastutusele wõtta. On aga täisealisi meesterahwaid samas korteris kaks wõi kolm, siis ei ole keelatud piiritust lubatud määrale wastawalt rohkem kodus hoida, ostetud tshekkidega juurde osta, müüa ja hangeldada. Sel kombel tshekiwiina sildi all ei wõi keegi keelata hangeldajal wiina tagawarana kodus hoida ja keelatud äri ajada. Kui nüüd Asutaw Kogu selle seaduse nõnda vastu wõtab, nagu ta ette pandud on, siis wõiwad wiinamüüjad käsi hõõruda ja öelda: „Waat, nüüd on meie mehed oma töö teinud!“ Igalühel on arusaadaw, missuguse mõju seltskonna peale selle seaduse maksmapanemine awaldab. Paljud raugad, kes oma toitjatelt nüüd kuidagi moodi mõne penni saawad, need kaotawad selle läbi palju, sellepärast et nii mõnigi perekonnatoitja, kes oma inimliku nõrkuse mõju all ei suuda wiinahimule vastu panna, kes praegu tsheki-leiba jõuab waewalt oma teenitud pennide eest osta, läheb ja annab samad pennid monopoolis wiina eest wälja, mida tal siis, kui wiina saada ei ole, oma wane mate ja perekonna toitmiseks ja hädaliste tarwiduste ostmiseks nii väga tarwis oleks. Et palgatöölise seisukord wiinamüügi korraldamise järele sugugi paremaks ei saa, waid kiirel käigul halwe-

maks muutub, selle vastu keegi waielda ei saa. Sellega peaks iseenesest selguma, et rahaministeeriumi poolt wiinamüügist ettenähtud majanduslik kasu ei kata kaugeutki kinni seda kahju, mis wiinamüügiga rahwale sünnib. Ette pandud seaduse teostamise korral peaksime ka selle peale mõtlema, et selle seaduse maksmapanemisega riigi hoolekandeametitele raske ülesanne ette weeretatakse, kes praegugi oma ülesannet waewalt suudawad täita, waewalt kõiki wiletsaid ja waeseid, kes abi tarwitawad, awitada. Kuidas riigi hoolekandeministeerium kõigest neist raskustest jõuaks üle saada, siis kui wiletsate ja puudustkannatajate arw saab rohkel mõõdul kaswama, mis paratamata siis sünnib, kui wiinamüügiseadus maksma pannakse, seda ma omale ei saa ette kujutada. Meie seisame sarnase nähtuse ees, nagu tahaksime waenlasele, alkoholile, peale tungida ja teda ära häwitada. Et harilik sõjaaegne nähtus on, et inwaliidide ja abitarwitajate arw saab siis kaswama, seda tuleb ka nüüd arwesse wõtta. Kui nüüd trahwitakse neid, kes puskarit keedawad ja tuhandeid kokku spekuleeriwad, siis tahaksin ma meelde siin tuletada, et kui ka puskarikeetjate hulgas waesemaid ja maatamehi on, kes wilja on ostnud ja sellest wiina keetnud, siis ei ole need kõige waesemate seast. Kui nüüd wiinamüügiseadus maksma pannakse ja soowitatakse, et rahwas oma wiimased pennid piirituse ja wiina kaudu riigikassale peab tagasi andma, siis pean tähendama, et see kõige õnnetu riigisissetulek on. Walitsus peaks siin rehkendama sellega, et wiinajoomise vastu müügiseadusega sõda pidades riigi hoolekandeministeeriumil tuleb tahes wõi tahtmata punaseristi osa mängida ja muuseas ka alkoholi inwaliididele abi anda. Kui riigi hoolekandeministeerium peale harilikku abitarwitajate ka alkoholi inwaliididele peaks jõudma tarwilikku abi anda, neile, kes oma inimliku nõrkuse pärast oma wiimased pennid wiina eest on wälja andnud ja sellega seltskonna toita jäänud, siis wõiks selle eelnõu poolt olla. Praegusel silmapilgul ei usu ma, et meil abitarwitajatele abiandmine täiuse tipul seisaks, mis pärast uute abitarwitajate hulkade juurdetulek suur õnnetus oleks. Nüüd trahwitakse salawiinamüüjaid, kes enam-wähem jõukad, siis tuleb trahwida wiinajoojaid ja alkoholi õnnetuid ohwrid, kes wiina uimastuses makswat korda rikuwad. Sellest näeme, et siis trahwitawate

arw ei vähene, waid ennem kaswab. Kui juba trahwida, siis tuleks trahwida neid, kes seadusi ja määrusi rikuwad, aga mitte neid, kes riigi wiinapoeist wiina ostes ja juues ennast uimastawad ja selle tagajärjel makswale korrale komistuseks on ja inimliku nõrkuse pärast oma wiimased pennid Bachusele ohwriks toowad. Kõigest sellest järeldan, et riigi hoolekandeametused ei ole praegu küllalt selleks ette walmistatud, et rahuloldawalt wõiks peale muu abitarwitajate ka alkoholi inwaliidide aidata siis, kui siin nüüd wiinamüügiseadus vastu wõetakse ja et siis nüüdsete puskarikeetjate asemel riigi wiinatarwitajad, kes uimase peaga awalikku rahu ja korda rikuwad ja kelle hulgas alati suurem protsent waesemaid inimesi, wangikodasid saawad täitma, siis oleks selle seaduse wastuwõtmine laiematele ja waesematele rahwahulkadele õnnetuseks. Seda asjaolu silmas pidades ja tõsiselt hinnates arwan, et Asutaw Kogu ei peaks mingisugust wiinamüügiseadust enne vastu wõtma ega maksuma panema, enne kui wiinamüügi keeluseadus rahwahäaletamisele pannakse ja sellega rahwa enamuse otsus teatawaks saab.

H. Kuusner (rhw.): Austatud Asutawa Kogu liikmed! Küsimus, mis meil päewakorras on, on kired lõkkele ajanud ja suurt närwilikkust sünnitanud. Öeldakse, et karsklased kangesti närwilikud on, kuid mitte närwilikud ei ole nemad, waid wõib olla suurt hingelist waewa tunneward nemad, et üks osa meie kõrgema asutuse liigetest nii kergelt selle küsimuse peale waatab. Meie ei waata selle küsimuse peale mitte nii, nagu siin Asutawa Kogu liige Ast tähendas — kui mingisuguse moraliseerimise küsimuse peale. Mina waatan selle peale, kui ühe sügawa küsimuse peale, mis peab kainelt ära otsustatud saama, mitte isiklikkude tunnete järele, waid kui sügaw riiklik küsimus. Kui mina siin neid kõnelejaid kuulasin, kelle kõned nii riigimehelikult kõlasid, siis tuli mulle meelde üks kirjutikk, mis minu üks poliitiline sõber kirjutanud oli ja missugust ma Asutawa Kogu liigetele ja selle autorile meelde tuletada tahan: „Kui alkoholi allik meil senni wõõra kapitaali käes olnud ja wõõras kasu neid ülewal hoidnud, siis on alkoholi wastane wõitlus meil rahwuslikku lippu kandnud. Kui aga see loom kord antakse meie oma walitseda, kas ei muutu siis lugu? Kas meie endid oma kopika-

kasulise hingelaadiga siis juba terwelt alkoholismile saagiks ei anna? — Ega meil nüüdki juba oma õlle- ja wiinawabrikantidest, joodawa wiina keldrite pidajaist ja alkoholi ärimeestest puudust pole.“ (W a h e l h ü ü e: K e s a u t o r o n ?) See on meie fraktsiooni liige Adam Bachman. Ja kui mina kuulsin siin kõnelema meie rahaministrit, siis kuulsin igatahes väga tuttawaid tooniseid, siis tuli mulle meelde üks tähtis Baltimaa tegelane, minu oma kodulinna linnapea Bergman ja ka väga tuntud poliitiker, niihästi kodumaalses töös, kui riigiwolikogus. Ja kui ma neid põhjendusi kuulsin, mis meie rahaminister siin ette tõi ja siis wördlesin sellega, mis minu sellekordne wastane ette tõi, ja ma leidsin jälle palju ühist nende keeltest. Siin ma nende tarkust ei salga maha ja tahan just wördlemiseks ette tuua, mis meie rahaminister ütles, et meie piirituse valmistamise taga suurtööstus seisab. Ka meie sellekordne Pärnu linnapea ütles sel puhul, kui ma 1914. aastal Pärnu linnawolikogule keeluseaduse eelnõu sisse andsin. „Ma kirjutaksin kahe käega sellele alla, aga näidake mulle, kust ma need sissetulekud wõtame. Kuidas wõib ennast mitmesttuhandest rublast lahti öelda ühe eelnõu pärast, mis weel kuskil nähtawaid häid tagajärgi pole andnud. Kas ei nõua sellepärast kõige lihtsam ettewaatus, et alkoholi keeluseaduse küsimus alles siis tuleks, kui meie juba kindlasti teame, kas meie wõime niisugustest tähtsatest sissetulekuallikatest lahti öelda. Kas meie wõime siis kõik oma ülesanded täita, mis meie peale on pandud ja mis seisukorras meie linnakassa pärast sõja lõpetamist saab olema.“ Nii rääkis sellekordne Balti tähtsam Saksa tegelane ja tema ütles niisama, et kust meie need sissetulekud wõtame. Ka meie rahaminister pani meile ette, mitte rublad, waid 280 miljonit marka. Ma tahaksin natuke seda summat analüseerida. Kas ei ole meie rahaminister meid natuke liialt kohutanud? Minule paistab, et meie rahaminister neid arwusid natukene suurel kujul on ette toonud, sest 280 miljonit, see on see summa mitte üksi isiklikust tarwitamisest, waid kogu sest summast, mis on määratud tööstuse ettewõtteks, arstlikuiks otstarbeteks ja wäljaweoks. Kes on meie karsklasest salganud piiritustööstust? Kes on öelnud, et meie peame selle tööstusharu täiesti nurka wiskama? — Kuid wõtame nüüd selle summa maha, mis meie piirituse eest saame, mis

wäljaweoks, arstlikuiks tarbeteks ja denatureerimiseks määratud, kas saame siis 280 miljonit? — Ja härra Ast toonitab weel, et see summa liig kõrge on, et tuleks seda alandada, nii siis jääks see arw weel wäiksemaks. Ja siis tuleb küsida, kas rahaminister seda arwu liiga ei suurendanud, sest see teeb sellest ju wäikse osa wälja. Igatahes pool langeb ära ja wäljaweo jaoks antud piiritus on palju odawam, ja see osa, mis isiklikuks tarwitamiseks üle jääb, teeb igatahes märksa wäiksema summa wälja. Seda tahtsin ma konstateerida, et Asutawa Kogu liikmed mitte ei kardaks, et kust wõtame meie need 280 miljonit wälja. Siin väga tõsiselt pandi ette riigi fiskaalset seisukohta ja niisugusesse wäljapääsemata seisukorda seate riigi, et temale teist pääseteed üle ei jää. Mina juhin härra rahaministri tähelpanu selle olukorra juurde, kus temal ainult 100.000 Saksa marka kassas oli. Sellega asuti Eesti riigi rajamisele, sellega suudeti kõik raskused wõita, sellega alustati sõda suure Wene-maa vastu, ehk küll allikaid teada ei olnud, millega neid wäljaminekuid katta. Sellegi peale waatamata täideti oma kohust.

Ma juhin tähelpanu ühe teise rahaministri peale, see on Wene rahaminister Bark, kelle tegewus mitte nii väga hilja meie silmade eest on mööda käinud. Tema nime peale anti kõige kõrgemalt poolt 30. jaanuaril 1914. aastal päewakäsk, millega keiser käsib ilma edasilükamata riigi rahaasjanduses muudatusi ette wõtma öeldes, et riigi rahalist head seisukorda ei wõi rahwa waimliste ja majanduslikkude jõudude häwitamise peale põhjendada. Ka mina arwan, et meie Asutaw Kogu meie riiklikke sissetulekuid ei taha rajada meie rahwa majandusliku ja waimlise elu häwitamise peale. On ka weel suuremaid riigimehi olnud, kes sarnaselt on mõelnud. Nimelt, kui ühe sarnase kawatsuse puhul keeluseaduse asjus interesseeritud riigid ilmusid Inglise kuulsa riigimehe juurde, kartlikult küsides, kust karske riik sissetulekuid peab saama, siis ütles see kuulus riigimees: „Praegu ei tea ma küll, kust neid sissetulekuid wõtma, aga andke mulle karske riik ja karske rahwas, siis leian ma küllalt sissetulekuteid.“ On nüüd põnew küsimus, missugusest küljest meie walitsus asja peale waadata tahab. Korruptsioon, seadusterikkumine, salawiinapõletamine on üle Eesti laiali lagunenud.

ja üldiseks nähteks saanud, selle vastu ei saa waielda. Ajakirjandus toonitab, meil on ju keeluseadus, mis teie weel tahate! Kui see ei aita, siis pole ju enam abinõusid. Ma küsin aga, kas see keeluseadus meil maksmas on olnud kunagi wõi mitte, on see keeluseadus ainult ühe liigi jaoks ja teise jaoks mitte? Mina leian, et siin on kahe mõõduga mõõdetud. Toonitatakse järjekindlalt ka keeluseaduse läbiwiimist, kuid kogu Eesti riikliku iseseiswuse kestusel ei näe ma, et seda ka järjekindlalt tehaks. Pannakse mitmesugused kitsendused wiina tarwitamise kohta maksma, ja teiselt poolt ei oska riik oma piiritustagawara muidu ära kasutada, kui seda oma ametnikkudele jagades. Kas see ei sünnita suuremat korrupsiooni, kui need wäärnähtused rahwa elus. Siis weel abinõu, mis walitsus ette wõttis sõjawäe meeleolu tõstmiseks, kes siamaale ilma alkoholita läbi oli saanud. Nimelt anti wabariigi teisel aastapäewal igale sõdurile $\frac{1}{16}$ toopi wiina, mille kohta meie lehed kirjutasid, et see frondil hiilgawa meeleolu on loonud. Lubage mulle teile ette lugeda sõjamehe kirja selle hiilgawa meeleolu kohta. Ma palun õige tähele panna, sest see ei ole mõne karskuse fanaatiku, waid meie kõikide poolt lugupeetud ja austatud kindral-major Tõnisson'i kiri: „Asutawa Kogu esimehele. Wiinaajamise, -müümise, -ostmise ja -joomise keeld on sõjawäele õnnistuseks meil ja kogu maailmas. Heade tagajärgede eest kodumaa wabadussõjas wõlgname tänu eestkätt wiinamüümise keelule. Kui wiinamüümist ja -joomist lubada, olgugi piiratud wiisil, siis häwitame sellega oma sõjawäe. Wabariigi teine aastapäew, kus sõduritele $\frac{1}{16}$ toopi piiritust anti, oli wäärinnale, igatahes 1-se diwiisi raioonis õnnetuse päewaks, niipalju määratseti ja kakedi sellel kallil päewal, löödi isegi lahinguid suuremate salkade wiisi. Eesti wabariigi seadus ei pea wiinamüümist ja wiinajoomist mitte lubama, ka piiratud arwul mitte.

Narwas, 9. 3. 20. Nr. 1022.

Tõnisson.“

Siinjuures loeksin ma ühe endise karskustegelase tsitaadi ette, see on nimelt härra Rasmus-Kangro-Pool, kes järgmist tähendab: „Kõige koledam on, kui sõjawäe juhatus meeled metsa joob.“ (M ü r a p a h e m a l p o o l , j u h a t a j a k ö l i s t a b .) Ma palun teid mitte närwiliseks

minna, minule heidate teie närwilikkust ette, ise aga näitate seda õige terawalt üles. „Nii nagu kaine inimene joodikuga kergesti walmis saab, on see ka sõjas. Wene akadeemik Behterehw seletab, et Napoleoni sõjawägi just sellega korratusele wiidi, et Moskwasse sihilikult palju wiina maha jäeti. Mõnedki suured wõidud wenelaste üle olid wõimalikud just joomise, Wene ohwitseride joomise pärast. Nii näiteks Sewastoopoli langemine, Plewna lahing Wene-Türgi sõjas jne. Behterehw teab jutustada, kui hirmsalt Wene wäed ka Jaapani sõja ajal alkoholi mõju all kannatasid. Joomine, joomine, kohutaw priiskamine ohwitseride keskel, — tõsine joomahullustus tähtsatel ja kardawatel silmapilkudel, — mis peab sõjawägi tegema, kui tal enam peadki otsas pole, wõi kui see pea hulluks on läinud!“

Ma pean tõendama, et need nähtused ka meie sõjawäes ette tulewad ja see on wist jälle rahaministri saamatus, et ta ei osanud mitte küllalt kontroleerida, et tehnilisteks otstarbeteks wäljaantud piiritus ka tõesti nimetatud otstarbeks tarwitatud saab. Ma juhiksin tähelpanu selle peale, et meil on siin tarwis meelde tuletda, et walitsus selles küsimuses mitte järjekindlalt seisukohta pole wõtnud. Ma arwan, see on teile teada. Kõik need wastukõnelemised siin näitawad ja kinnitawad, et meil järjekindlast tööst juttugi ei wõi olla. Inimesi, kes täie hingega selle asja külge tööle asuksid, kui tahate, ei leia ma palju Asutawa Kogu liigete hulgast. Selles mõttes üksikasju ette tooma ei hakka ma, need üksikasjad kõnelewad ise eneste eest. Nii siis pean ma ütleva, et siin järeldusi teha „meil on ju keeluseadus maksew, ei aita midagi — rahwas tahab ja ei ole midagi parata.“ Mina püüdsin nende näidetega näidata, et meil tõsist keeluseadust maksmas ei ole olnud, ja et need nähtused on demoraliseeriwalt mõjunud. Ei ole niisugust seisukorda meie awalikus arwamises ja selle peegeldajas, meie ajakirjanduses, ja mujal näinud, kui just praegusel ajal meie Eesti riigi iseseiswuse rajamise ajal. Siin pean mina tähelpanu selle peale juhtima, kui kergelt seda küsimust wõetakse. Karskusmeelsed Asutawa Kogu liikmed on püüdnud Asutawale Kogule kõik matterjaalid kätte muretseda, mis seda küsimust nüüd õige wärskest käsitawad.

Dr. Bratt ütleb oma kõnes poliitiliselt juhtiwate klasside ükskõiksuse kohta

karskusküsimuses: „Mul pole veel korda läinud poliitiliselt tõsiselt juhtivate meeste või juhtivate ajakirjanduslike jõudude või kõrgemate walitsusmeeste hulgast leida kedagi, kel oleks sügawaid huwisid karskussi vastu või vähemalt mõnda, kellel, kas uurimise või elu tähepanekute läbi omandatud teadmised asjast oleksid. Karskusküsimus on kõigi nende jaoks küsimus, millega käib kaasas iseäralikult teraw wastumeelne „tundetoon“. On nii, nagu oleks südame-tunnistus haige ja nagu hoowaks see kergesti ja kindlasti näitamise tõttu organiseeritud karsklaste peale, kes eesotsas näikse olewat. Siin tähendati, et rahaministeriumil on waja suuri summasid suurte wäljaminekute peale. Juhin tähepanu selle peale, et meie ei salga, et piiritustööstusel oma teatawad head küljed olemas on, et piiritustööstus täiesti ära häwitada ei tule. Meie ei seisa seisukohal, et meie kartulid oleksid ainult piirituseks ümbertöötamiseks. Öeldakse, et sisseseade on olemas, mida teisiti ära kasutada ei saa. Juhin tähepanu selle peale, et ka külmanud ja mädanenud kartulid on osatud mujal praktiliselt ära kasutada. Neid sisseseadeid on ümber tehtud ja muudetud, ja on suurel wiisil asutud kartuli kuiwatamisele. Meil on kuulda, et leiwajättkuks kawatsetakse kartulid juurde kuiwatada ja mida energilisemalt seda tehtaks, seda parem. Aga ka mädanenud ja külmetanud kartulite ärakasutamiseks on Saksamaal suurtööstus tekkinud, et neid kuiwatada ja loomade toiduks tarwitada. Ma usun, et tegelikud põllumehed ja spetsialistid saawad paremini seletama, kas meie nuumkarja tekkimine ainult meie piirituswabrikute olemasolemisest ära ripub. Mina olen asjatundjate poolt kuulnud, et selles asjas wastupidine arwamine on. Ma jätan selle küsimuse täiesti spetsialistide hoolde. Nende toiduainete kasutamiseks on kasulikud teed leitud ja mida rohkem walitsus seda tööstust toetab, seda rohkem suudetakse põllumajandust loomulikult teel edendada.

Ka piirituse kohta, mis meil praegu walmistatakse, pean mina ütleva, et meie walitsus, niipalju kui mina sellest aru saan, mitte midagi silmapaistwamat ette pole wõtnud, et need ained saaksid kasulikult müügile tulla, mitte joomiseks, waid teisteks otstarbeks. Waluutaküsimus teeb meile muret, meie piirame sissewedu ja suurendame võimalikult wälja-

wedu, sellejuures kõiksugu abinõusid tarwitusele wõttes. Weame sisse näiteks walgustusaineid — petrooleumi, ja meie teame missugune hind petrooleumil praegu on — Tallinnas nõutakse 7½—8 marka naelast. Rahaminister seletas, et 1½ puudast kartulitest saab 1½ liitrit piiritust. (W a h e l h ü ü e: 1 p u u d a s t.) Veel parem kui seda 1 puudast saab. 1 liiter piiritust on 2½ naela, tähendab 1½ liitrit on 3¾ naela. Külmanud kartulite puuda üle 8 marga rehkendada ei wõi. Siia juurde 100% ümbertöötamiseks, siis jääb veel 100% puhassisetulekut, kui ta seda ümber töötab põletisaineks. Härra Jans tõi näiteid, kuidas inimesed pimedaks jääwad, kes seda alkoholi tarwitawad, tähendades, et niisugust denatureerimise abinõu ei ole leitud, mis wastuwõetaw oleks. Teatawasti tunnistas tuntud ja tõsine riigimees Heleenius, keda teie siin kord ühelmeelil terwitasite, et Soomes on üles leitud abinõu, et denatureeritud piiritusele sarnast kuju anda, et tema joodawaks tegemine täitsa wõimatuks on saanud, nii et tema kuidagiwiisi kurgust alla ei lähe.

Ma soowitan igatahes, et rahaministerium selles suhtes end tutwustaks nende retseptidega, mis Soome karskusosakond sugugi saladuseks ei pea. Kui meil see tööstus olemas on, siis saaksime meie oma kodumaal piiritust ära tarwitada. Wõidakse öelda, et meil puuduwad sisseseaded, kuid meil toodi karbiiti sisse, mida meil sugugi ei tuntud, kuid leiti wäljapääseteed ja hakati kodumaal sellekohaseid riistu tegema ja weeti ka wäljaspoolt sisse. Rahaminister, kes küsimust rohkem waluuta seisukohalt tunneb, peaks seda arwesse wõtma. Sellel piiritusel oleks isiklikuks tarwitamiseks lai turg. Ma ei räägi sellest, kus nüüd kõiksugu odekolooni 1000—2000 marka üks pudelike maksab, muud turgu ei tuntud, nüüd katsuti seda laiendada. Ühed ja teised ettewõtjad kawatsewad likööri- ja wiinawabrikuid awada, ootawad ainult Asutawa Kogu otsust. Walitsus ei tea, missugust seisukohta wõtta, niisama härra rahaminister. Meil on teine tööstusala — meil on õllewabrikud, mille all suur kapitaal seisab ja mis on suured tööstusettewõtted, — neid õllewabrikuid peab kasutama, (W a h e l h ü ü e: Ö i g e.) teist teed ei ole. Teie tunnistate seda õigeaks, — ma austan teie järjekindlust, kuid need teed, mis teie selles küsimuses tõmbate, iseäranis mis meil rahaminis-

teerium on ette pannud, neid teid ei saa igatahes käia, see oleks otstarbetu ja mõttetu. Nii on siis need fiskaalsed huwid, mis siin on ette toodud.

Kui meie seda eelnõu sisuliselt waatame, siis peab tõesti ütleva peale teise, mis ma siin juba tähendanud olen, kuidas mõeldakse seda ära kasutada. Ja päris kentsakaid asju võib siit välja lugeda. Nimelt kawatsetakse piiritust anda teatawate lubade põhjal kirikutele. Ma olen kuulnud küll, et marjawiina on antud, aga mis kirikus piiritusega tehakse, seda ei tea ma siinemaale. (N a e r.) Siin on niisugused administratiivsed korraldused ette nähtud, öeldakse: „Alkoholikaarte ei anta isikutele, kes peale käesolewa seaduse ilmumist piiritust ehk kangeid jookisid ilma loata ostnud ehk müünud, ehk keda joobnud olekus uulitsal ehk mujal awalikus kohas wiibimise eest kohulikul ehk administratiivsel teel on karistatud.“ Sellel wõetakse kaart ära ja see on ometi joodik suuremalt jaolt; mis tema peab siis tegema? (N a e r.) Tingimata peab tema otsima puškariwabrikanti, wõi peab kuskilt katsuma ülesostja leida. Rahaminister tähendas: meie anname nii suurtes mõõtudes, mitte nii väikestes, need on liig kättesaadawad, waid meie anname weerandtoobilistes pudelites. Kui meie rahawäärtust wähe wõrrelda endise wäärtusega, siis peab küll ütleva, et weerand toopi 95° piiritust 50 marga eest wäga kättesaamatuks ei jää, waid et see wäga kergesti kättesaadaw on. Üks hea asi on siiski sellel seaduseelnõul, ja kui Asutawa Kogu enamus nii helde on, siis jääb see loodetawasti siia eelnõusse sisse, ja meie karskusewõitlejatel saab igatahes wõimalus olema seda hästi kasutada, ja meie rahwa suur enamus on praegu selle keeluseaduse punkti poolt — selle peale ma olen kindel. Nimelt on siin see punkt sees, et kohalikule omawalitsusele õigus jääb keeluseadust oma kohalikus raioonis maksma panna, ja ma olen kindel, et Tallinna õhkkond nii kaugele ei ulata, et kaugemates maanurkades, prowintsidest need positiivsed küljed, mis keeluseadusel on olnud, teistsugust hindamist saawad leidma ja meie omawalitsused oma kohuseid saawad täitma. Oma nurga kohta olen ma kindel, et niisamuti kui 1914. a. suudeti minu kodulinnas 5000 allkirja korjata, see on suurem osa terwest täiskaswanud linnakodanikkude arwust on keeluseaduse poolt, et sõja laastaw ja demorali-

seeriw mõju mitte niikaugele pole ulatunud, et sealt mitte enam enamust kätte ei wõi saada. See on üks positiivne külg, mis selles seaduseelnõus olemas. Ma loodan, et see punkt ka sinna jääb. Kuid see oleks wastolus riigi fiskaalsete huwidega, sest teie määrade, eelnõus on ette nähtud, kwantumi ja rahaminister satub hädasse, sest kuhu seda kwantumit ära mahutada, mis on määratud iga koha peale. Sest kui näiteks Pärnu ennast lahti ütleks, jääks Järwamaa hädasse ja kuidas siis selle ülejäägiga toimetatakse, seda tahaksin ma teada saada. Kas siis jälle ametnikkudele ja sõjawäele teda jaotama hakatakse? See oleks küll wäga kurb. Ma juhin tähelpanu selle peale, mis mõju sellel oleks, kui need määrused wastu wõetaks. Arwate teie, et konkurents suudab puskariajamist wähendada, et tema joomisele suudab piiri panna? Palju enim wõtab tema selle aluse, mille põhjal suudeti salawiinapõletamise wastu wõidelda, täitsa ära. Nende andmete järele, mis siin kuulda on olnud salaja põletatud wiina hindade kohta, wõiks salawiinapõletamine ja puskari edasijamine küllalt edasi kesta ka sel juhtumisel, kui need määrused maksma pannakse. Nii siis ei ole see abinõu, mis siin rahaminister oma ettepanekuga ette toob, mitte küllalt niisugune, et suudaks seda wäärnähtust häwitada. Ma pean ütleva — ega siis keeluseadus üksinda see wõiduabinõu ei ole, mis ühekorruga suudab kõiki halbtusi ära kaotada. Keeluseadus ei ole seda mitte. Ta on siis läbiwiidaw, kui seltskonna enamus ja iseteadew ringkond selle läbiwiimise poolt on. (W a h e l h ü ü e: S e e o n õ i g e.) Ma ei saa mitte tähendamata jätta sotsiaaldemokraat härra Ast'i kõne kohta, keda ma kahjuks täna siin koosolekul ei näe, mille kohta üks ajaleht tähendas, et ta nii wäga sügawas wees on ujunud, et see kõne retoorika iluduse poolest küll wäga ilus kõne on, kuid minu arusaamise järele üks kõige pealiskaudsematest kõnedest, mis ma selle lugupeetud poliitilise tegelase suust olen kuulnud. Niisugune waen karsklaste wastu. Meid nimetati siin maksimalistideks — enamlasteks. Mina ei saa aga härra Ast'i wäiteid mitte minimaalseteks nimetada, sest tema tahtis seda kwantumi suurendada, ja enim wõib siin rääkida ewolutsionismist. Siin toodi wäiteid ette, et kõnealolew asi on üks sügaw ühiskondlik probleem ja seda ei saa lahendada fanaatilise karskusküsimusega. Meie ei ütleva, et kars-

kuse wõidulepääsemine häwitab ühiskondlikud pahed täies ulatuses — ei sügugi ei häwita, aga mina asun siin sellele seisukohale, nagu mujal on just need ringid asunud, kes ennast nüüd laiemate kihtide monopoliseeritud esitajateks nimetawad. Mulle on silma puutunud näiteks Belgia professori Vandervelde'i, töölisejuhi, kirjutus Wiini tööliste rahwuswahelise kongressi puhul, kus tema keeluseaduse poolehoidjana esineb. Ma ei tea, kas Eesti sotsiaaldemokraatlik fraktsioon oma enamuses oma lugupeetud esitaja Karl Ast'i wäiteid jagab. Ma loodan, et see mitte nii ei ole. (W a h e l h ü ü d e d : O n , o n !) Igatahes juhin ma tähelepanu selle peale, et sellest seisukohast wäljamaal üle on saadud ja igalpool just sotsiaaldemokraate keeluseaduse eestwõitlejate, tegelaste ja eelwõitlejate ridades leiame. Ma ei pruugi siin mitte tähelepanu juhtida Shweitsi sotsiaaldemokraatide peale, kus dr. Eugen Blocher ja teised nii suure tagajärjega suutsid wõidelda absinthi keeluseaduse puhul rahwahääletamise kaudu. Ma ei räägi siin mitte Austria lugupeetud tegelasest dr. Frölich'ist, kes näiteks tähendab, et see, mis joomist edendab, on joomisesõprade eelarwamine ja jooma sundus. Siin on wististi lugupeetud sotsiaaldemokraatliku rühma liikmed tuttawad wõitluskäiguga Saksamaal, kus alguses sellest midagi teada ei tahetud ja programmist täitsa kõrwaldati, aga 1905.—1906. aastani läks see liikumine ikka suuremaks ja partei wõttis selle kui tõsise küsimuse programmi üles. (W a h e l h ü ü e : A g a 1918. a. m o n o p o o l S a k s a m a a !) Mina lähen edasi. Mina ei ütle, et Saksa rahwa enamus seda wastu on wõtnud, aga et Saksa sotsiaaldemokraatlik partei on seda oma eeskawasse wõtnud, kui sügawat küsimust ja seda tahtsin konstateerida. Teistel maadel, iseäranis Skandinaawia maadel näeme, et just tööliste esitajad igalpool on rõhutanud, et keeluseadus on ainukene mõjuwam abinõu ja just näiteks Göteborgi süsteemi, mida härra Ast siin ette tõi eeskujuks ja meile soowitas. Just selle süsteemi nurjamineku tagajärjel otsustas Rootsi alamkoda 1917. a. maksma panna wabamüügi, ainult ülemkoja wastuseismisel läks see asi nurja. Teisel korral oli ta jälle riigipäewal ees ja jälle wõitis keeluseadus ja kui asi omale terawa kuju oli wõtnud, tuli dr. Bratt kui täiskarsklane selle süsteemi, mida meie lugupeetud rahaminister

nyüd tahab läbi wiia. Göteborgi süsteem on juba 1864. a. tarwitusele wõetud, teda on Skandinaawias tarwitatud, ta on ilus, nagu uus asi igalpool alguses wäga ilus paistab olewat, aga tal on ka oma negatiivsed küljed. Kui alkoholi kapitaali isiklikuks huwiks tarwõtamine ära kaotati, taheti seda kogu sissetulekut tarwõtada selleks, et joomise wastu wõidelda. Meie näeme, et see abinõu mitte tagajärgi ei andnud, nii et see süsteem nurka wisati ja teisele teele taheti asuda — täieliku keelu teele. Meie teame, et aegamööda hakkasid kommuunad sellel alal tööd tegema ja tegid omale selle lihtsaks sissetulekuallikaks, 10% anti kohalikkudele omawalitsustele. Ka meie omawalitsused Tallinnas haarasid wäga kergesti sellest kinni. Rootsis ja mujal on Göteborgi süsteem tarwitusel olnud ja ilmsiks tulnud, et kommuuna tundis just suurt huwi, et suuri sissetulekuid saada, et seda tarwõtada kõiksuguste otstarbete peale. Göteborgi linnas pandi see süsteem maksma eraseltside näol, pärast kommuuna jne. kujul; seal wõis tal positiivseid külgi olla, sest seal suudeti mugawaid restoraane ja hotelle sisse seada. Kui meil tahetakse seda riiklikult läbi wiia, siis mina kardan küll, et see wäga halbu tagajärgi annab. Kui nüüd tahaksite teie seda, mis mujal on nurka wisatud ja mis mingisuguseid positiivseid tagajärgi pole andnud, uuesti elusse wiia, siis tuleb küsida, mis pärast on siis Rootsi rahwa enamus teisele arwamisele tulnud ja seda teist arwamist toetanud. See liikumine, mis dr. Bratt 1870. a. alustas, on Rootsi riigis lõppenud ja Rootsi riigimehed, kellest meil olid senaator Luntron ja riigipäewasaadik Olmson, seletasid kindlasti selle kohta, et salawiinapõletamine, mida taheti sellega häwitada, Rootsis kohutawalt wõimu on wõtnud. See süsteem ei ole Rootsis tagajärgi andnud. Soomes on keeluseadus wastuseismist leidnud just Wene walitsuse poolt. Teie teate neist protestidest, mis Prantsusmaa tõstis sel ajal wäljamaa Wene diplomaatilise esituse juures, et keeluseadust Soomes nurja ajada. Ka Rootsis on kõrgemalt poolt keeluseaduse wastu oldud, nimelt oli teine koda see, kes keeluseaduse wastu seisis, meie näeme, et kõik need poolikud abinõud, mis siamaale on katsutud, on lõppenud nurjaminekutega, ja mina olen kindel, et ka meie juures, kui see teie tahtmine ja soow on teda proowida, täieliku fiaskoga lõpeb. Kahju on ainult, et

sarnased katsed meie riiklikus elus liig kalliks lähewad. Ma ei kuulnud põhjalikult rhs. Jans'i kõnet, kuid mulle jäi meelde wäide, mis härra Jans ütles, see on, et meie peame nii talitama, kuidas silmapilgu olud seda nõuawad. Ma peatan statistika juures. Siin on peetud naeruwääriliseks statistikat, mis härra Ernits ette kandis. Ei saa ju mitte salata, et see statistika teaduslikke nõudeid ei rahulda, kuid sarnast statistikat ette tuua, et Inglismaal on joomine lihasisseweo järele wähenenud, on wähe usutaw. Arwan, et ka meie maal sealihaseõomine joojate seas mitte wäike ei ole raswaainete puudusel. Ma juba tähendasin selle peale, et kui teie jätate maksma need hinnad ja kaardisüsteemi, siis on küll neid, kes wiinaajamist walmis on jätkama, mitte ainult sellepärast, et seda isiklikkudeks otstarbeks tarwis oleks, waid just omakasu pärast. Omakasu oskab alati ja ikka teid ning kulusid leida, kuidas oma tahtmist läbi wiia. Mina usun kindlasti, et joomise legaliseerimine just salawiinapõletamist edendab ja teie saate selle tunnistajateks olema, et see süsteem, millest teie waimustatud olete, fiaskoga lõpeb. Siin öeldi, et esimesena hääletawad keeluseaduse poolt puskarikeetjad. Wõib olla, et nemad tahawad monopooli omale saada, kuid küsida tuleb, kas nemad ka trahwimääruste poolt hääletawad. See jääb minu arwates igatahes kahtlaseks. Arusaadaw on, et meie keeluseaduse eelnõus trahwimäärused mitte üksinda otsustawad ei ole. Seal tahetakse isegi administratiivsetest karistustest mööda minna ja neid küsimusi kohtu kätte anda. Trahwi maksimum ei aita siin mitte, waid aitab ainult tõsine ja järjekindel wõitlus. Kui sarnasele seisukohale asuda, nagu rhs. Ast seda tegi, et keeluseadust kompromiteerida sellega, et salawiinapõletajad saawad keeluseaduse poolt hääletama, siis tuleb siin ka teisi näiteid ette tuua. Shweitsis on näiteks suur osa sotsiaaldemokraatia liigetest suurte kõrtside ja lokaalide pidajad. Kui teie sarnasel wiisil tahate kompromiteerida keeluseadust, siis arwan mina, et niisugused wõrdlused ei kanna arwustust wälja. Siin tähendas härra Ast selle kohta, et rahwale on tarwis eesmärkisid üles seada, mis kogu rahwa hinge tabaksid ja mis meid raskustest üle wiiksid. Niisugused eesmärgid on meil olnud. Meie oleme hinge põhjani wapus-
tatud olnud, meie oleme kõik oma jõu koondanud selle peale, et kodumaa ise-

seiswust kätte wõita. Neil rasketel silmapilkudel ei ole keegi selle peale mõelnud. Siis oli meil ühine tung ja ühine eesmärk. Asutaw Kogu on selleks walitud, et teenäitajaks olla eesmärkide ülesseadmisel, ja niisugused eesmärgid peaksid ka praegusel raskel ajal, kus meie majanduslikult nõrgal seisukohal oleme, teised olema, kui kerge abinõu wiina läbi riigi eelarwet täita. Töö ja ikka töö peaks meie põhimõtte olema, mida meie üles tõstma ja läbi wiima peaksime, selle peaksime praegusel silmapilgul rahwuslikuks hüüdsõnaks wõtma ja Asutaw Kogu peaks selle rahwale eesmärgiks üles seadma. Meil oli alkoholism ja oli rahwuslik wõitlus selle wastu, kui meil wõõrad wõimud seda rahwale jagasid. Kuid nüüd, kus olud teisiti on muutunud ja meie ise enda üle walitseme, kas nüüd tõesti olukord niisugune on, et meie wana Kreutzwald, kes selleks on oma ideesid rasketel oludel katsunud rahwa sekka istutada ja teda hoiatada selle waenlase wastu, et meie nüüd ise hakkame seda waenlast soetama. Siin tähendati selle hukatuse kohta, et ega see kõike ei wähenenda. Kui meie waatleme seda kahju, mis saame, siis peaks see ometi mõtlema panema. Ärge pange meile, karsklastele, mitte pahaks, et meie karskusküsimusega eriti tegemist teeme. Meie ei keela sugugi neid, kes endale mingit eriala wõtawad, näiteks, korteriolude uurimist ja lahendamist omale ülesandeks teewad. Teie ei ütle, et see on nüüd täielik fanatism, kui keegi ilmutab oma huwi teatawa asja wastu. Ma arwan, et meie rahwusaate kandja, Willem Reiman, ennast hauas ümber pööraks, kui ta neid naeruhüüdeid ja pilkeid siin oleks kuulnud, mis läinud korral nii ohtralt ilmsiks tulid. Meie rahwuslik elamise tung ja waim on otsinud teid, kuidas ennast hoida alkoholismi ja hukatuse eest. Endisel ajal ei olnud muud wõimalust endid organiseerida, kui et liikumine omandas usulise laadi. Pange tähele meie rahwuslikku selleaegset liikumist walitusliku korra wastu prohwet Maltsweti ajal. Ka sel ajal otsiti kaju ja abinõusid, kuidas sellest hukatusest wälja pääseda ja nüüd oleme siis niikaugele jõudnud, et meie rahwa poolt walitud Asutaw Kogu seda tööd, mis on ülistatud aastasadade eest ja mida rahwa kangemad ja paremad mehed on teinud, võib mõnitada, naeruwääriliseks teha ja ei osata seda rahwuslikult hinnata.

Juhataja **A. Rei**: Kõneleja, Teie ei tohi Asutawa Kogu kohta nii haawawaid sõnu tarwitada!

H. Kuusner (rh.w.): Ma loodan, minu härrad, et Asutaw Kogu seda teinud ei ole, waid üksikud Asutawa Kogu liikmed. Mina wotan oma sõnad terwe Asutawa Kogu wastu tagasi ja kahetsen, et wast ilma tahtmata kedagi olen haawanud, kuid need mõnitawad hüüded ja pilked tulid liiga energiliselt nähtawale. Loodan, et teie selle küsimuse otsustamise juures täiesti isiklikud momendid kõrwale jätate ja seda küsimust oma parema tundmise järele ära otsustate. Ma loodan, et meie Eesti Asutaw Kogu oma ülesande kõrgusel saab seisma ja rahwale eesmärkisid saab üles seadma, mille poole meie kogu rahwas peab minema ja soowitaksin teile selle küsimuse otsustamise juures, et otsustage nii, et teil mitte ei pruugiks tulewikus häbi olla tulewa põlwe ees.

Rahaminister **J. Kukk**: Austatud rahwasaadikud! Ma ei kawatsenud küll väljaspool järjekorda sõna wotta, kuid mitmete kõnelejate poolt on ette toodud siin ebawäiteid, mis asjata poleemikat sünnitawad ja mille otsekohene selgitamine waidluse lõpetaks. Kõigepealt on selgusetu praegumaksew keeluseadus. Ma pean tähendama, et keeluseadusest wõime rääkida 1917. aastal, mil see Wene ajutise walitsuse poolt wälja anti ja maksma pandi meil, kui endises Wene riigi osas. See keeluseadus kaotati aga okupatsiooni wõimude poolt, kus linnades kui ka maal, kangemate alkoholi jookide müük wabaks anti. Wabariigi ajutine walitsus 1918. a. wõimu maal oma kätte wõttes, pidas tarwilikuks, et keeluseadus maksma jääks selles osas, mis puutub kangete jookide müümisesse, kuid kergemate jookide müük, weinid kunni 14, 15 kraadini jäi 1919. aastaks wabaks. 1920. a. peale ei ole seda osalist alkoholi jookide tarwitamist mitte pikendatud. Sest weinitagawara on otsa lõppenud ja uue weini sissewedamist ei kawatse walitsus. Sellega wõime 1920. a. küll rääkida keeluseadusest selles ulatuses, nagu ta Wene ajutise walitsuse poolt 1917. a. maksma pandi ja selle järele on igasugune alkoholiliste jookide müük ja jookide produtseerimine, mis üle poolteise protsendi alkoholi sisaldawad, keelatud. Ekslik oleks aga sellest järeldada, nagu nii mõne kõneleja poolt tehtud on, et sellega oleks riigi

piiritusewalmistamine puskarikeetmisega ühesugusel seisukohal, ja riik ei tohiks puskarikeetjaid ja -müüjaid karistada, kuna ta ise piiritust müüb. Minu arwates on niisugune loogika, iseäranis karsklaste poolt, wäga iseäralik ja mitte kaine. Edasi tahtsin nende wäidete kohta sõna wotta, mis Asutawa Kogu liikme Kuusner'i poolt ette toodi. Püüti seletada, nagu oleks minu poolt eelmisel korral ette toodud summa, mis riik alkoholi walmistamisest peab saama, suurendatud. Ma nimetan arwud, mis riik esialgsete kawatsuste järele alkoholi walmistamisest saada loodab. Riik walmistab 28.000.000^o ja loodab sellest saada 280.000.000 marka. Sellest 280 miljonist on 192 miljonit, mis kawatsetakse sisse wotta isiklikuks otstarbeks müüdawa piirituse ja 88 miljonit eksporteeritawa piirituse eest. (A. Tulp, sd.: 90 miljonit wähem!). Ainult siis, kui meie alkoholi isiklikuks otstarbeks legaliseerime, on meil wõimalik tema tarwitamise kawa nii läbi wiia, kui see mõeldud on. Siin tõi eelkõneleja wäga õieti ette, et meie piiritust wõiksim wäga hästi walmistada walgustuse ja keetmise otstarbeks, wõiksim temast lõhnaõlisid walmistada jne., kuid praegu oleks denaturaat, mida meie põletamise ja muuks otstarbeks annaksime, uimastuse aine ja mina niisugust wastutust oma peale ei wõta, et hakata sadade, wõib olla tuhandete inimeste terwist rikkuma denaturaadi wäljaandmisega. Öeldakse, et on abinõusid, millega wõib denatureeritud piiritust niisuguseks teha, et ta suu sisse wotta ei kõlba. Iga karsklane ei wõta küll ka puhast piiritust suu sisse, aga see, kes alkoholi tarwitaja on wõi kellel tema juba haiguseks on saanud, tarwitab igasuguseid uimastuse aineid, olgu tal ka elu sealjuures kaalu peal. Siin tõi hiljuti Inglise lehed teate ilma alkoholisõbralise tendentsita, kuidas ühes Ameerika wäikses linnas 120 inimest denatureeritud piirituse tagajärjel surma said. Niisuguseid nähtusi oli meil siin ka Wene keeluseaduse ajal küllalt, kus denaturaadi tarwitusel inimesed oma terwise kas täielikult wõi osalt ära rikkusid. Ainult siis, kui isiklik tarwitamine normaalsel teel on wõimaldatud, wõib riik denatureeritud piiritust tarwitusele anda, ilma et sellest hädaohtu karta oleks, ja ilma, et see suuremalt osalt joomise otstarbeks läheks. Ma pean otsekoheselt tähendama, et reaalsematest maksudest, mis riigikassal olemas, on maks piirituse pealt. Meil on

wälja töötatud sissetulekumaksu eelnõu ja selle järele peaks umbes 150 miljonit sissetulekuid saama. Kuid asjaolusid arwesse wõttes tuleb selle kawa juures kahelda, kuid alkoholi sissetulekute realiseerimise juures on minu kahtlused palju wäiksemad. Mina ei räägi siin, kui alkoholi tarwitamise poolehoidja, minul on karsklaste püüded ja sihid lähedased, kui endisele karskusetegelasele. Need nähtused, mis alkoholi salatarwitamisega ühenduses, see demoralisatsioon, on suurem pahe, kui alkoholi tarvitamine legaalsel teel. Asutawas Kogus ettetoodud parandused walitsuse projekti kohta tuleksid komisjoni anda, kes selle seaduse peab läbi vaatama. Minu arwates oleks kõige kohasem seadus rahaasjanduse komisjoni anda.

Juhataja A. Rei: Sõna on tegelikuks märkuseks rahwasaadik Ernesaks'al.

J. Ernesaks (sd.): Ma tähendan siin tegelikuks märkuseks alkoholi tarwitamise kohta denatureeritud kujul nimelt seda, et sel ajal, kui Wene wõimude poolt wiimase sõja ajal keeluseadus täiesti maksma pandi, kui piiritust joogiks enam ei olnud saada ja seda denatureeritud kujul tehniliseks otstarbeks tiseritöökodades ainult polituurina tarwitati, siis ainult mõni üksik seda weel joogiks tarwitas. Töökojas, kus üle 200 puutöölise töötas ja igapäew polituuri tarwitati puu poleerimiseks, leidis waewalt 2% töolistest, kes polituuri joomise otstarbeks tarwitasid.

(Juhatama hakkab abiesimees **J. Westholm.**)

See on neli wõi wiis inimest 230 töölise hulgast ja needki Slaawi suguharude esitajate hulgast. Soome hõimkonda kuuluwate Eesti rahwusest töölise hulgas on denatureeritud piirituse joogiks tarwitajad väga haruldane nähtus. Arwan, et see täiesti liialdus on kui arwatakse, et waesemal rahwal denatureeritud piiritus joogiainena nii väga maitsew on. Töölise keskel saadakse praegu ilma wiinata läbi ja ei jooda mitte igasugust solki nagu mõnelt poolt arwatakse.

A. Rei (sd.): Rahwaesitaja Kuusner arwas rahwasaadik Ast'i läinudkordsest kõnест wälja lugeda wõiwat waenulikkust karskusliikumise wastu ja awaldas ühtlasi kahtlust, kas mitte terwe sotsiaaldemo-

kraatlik rühm karskuswaenulikul seisukohal ei asu. Mina arwan, et rahwaesitaja Kuusner'i oletus rahwasaadik Ast'i kohta mitte õige ei ole, sotsiaaldemokraatliku rühma kohta aga kogunistigi õige ei saa olla. Kui rahwaesitaja Kuusner oma kõnega tahtis kihutustööd teha, et meie rühma karskuseasja poole wõita, siis oli see täiesti ülearune waew, sest see oli lahtisest uksest sissemurdmine. Meie rühm tunnistab ühes kõige maailma tööliste parteidega alkoholi uimastuse töölisteliikumise kurjemaks waenlaseks, kelle wastu tuleb wõidelda ja kihutustööd teha, kõige jõuga ja hooga. Sellepärast ei ole sugugi waja meie, sotsiaaldemokraatide juures karskuse kihutustööd teha. Kuid elu pahedega ja halbade nähtustega wõideldes peab alati meeles pidama need piire, mis seadusele ja seaduse wõimisele on pandud. Seadustega ei saa kaugeltki kõike seda kõrwaldada, mis meie halwaks peame. Seadusandlikul teel wõitlust pidades halbade ja kahjulikkude elunähtuste wastu peame alati oludega rehkendama ja igat sammu hoolega ning küpselt järele kaaluma. Kui meie oludega sugugi ei rehkenda waid ilma paremale ja pahemale poole vaatamata huupi püüame miski asja läbi wiia, maksu mis maksab, siis toome tihti kasu asemel kahju. Niipalju näiteid wõiks tuua ajaloost, kus säherdune kangekaelne olude ignoreerimine ja dekreetide elule peale sundimine on tagajärjetuks jäänud wõi koguni halbu tagajärgi toonud. On ju kõigil teada, kuidas suure Prantsuse rewolutsiooni ajal rewolutsiooniline walitsus marodöörimise ja tarbeainete hindade tõstmise wastu kõige äärmisemaid abinõusid tarwitusele wõttis ja kui wähe sellel tagajärgi oli: marodööri edasi, hinnad tõusid, giljotiin ei aidanud midagi. Samasugune lugu on praegu Wenemaaga. Seal on ka väga waljuid abinõusid marodöörimise wastu tarwitatud, marodööre on wististi tuhandete kaupa maha lastud, kuid kuskil ei ole praegu wõimalik nii kerge waewaga suuri warandusi kokku panna nagu see praegusel Wenemaal wõimalik on, mis nime poolest sotsialistlik riik tahab olla. Üheski kapitalistlikus riigis ei ole südametunnistusega ja ahnetel inimestel nii kerge muinasjutulisi warandusi kokku kühweldada, kui nõndanimeatud sotsialistlikus Wene nõukogude riigis. Sellest näeme, et kõige karmimad ja terroristlikumad abinõud täiesti jõuetud on elu oma tahtmise järele painu-

tama. Kui meie nüüd praegu Eesti keeluseaduse juurde läheme, siis peame ka siin reaalooledega kõige tõsisemalt rehkendama, kui meie hakkame huupi dekreediga absoluut-karskust peale sundima, siis võib meiega väga kergesti niisugune äpardus juhtuda, nagu selle lambakarjusega, kes tahab suure kisa ja käruga lambakarja kitsast wärawast sisse ajada. Niisugusel juhtumisel võib väga kergesti sündida, et lambad laiali jooksewad, ja ükski wärawast sisse ei lähe. Meie peame ettevaatlikult ja hoolega järelekaalutud normidega katsuma elu sinna poole juhtida, kuhu meie tahame, aga mitte äkilise dekreediga, mis võib täitsa ilma tagajärgedeta jääda. Meie praegust wiinaküsimust waadeldes pean tunnistama, et senni keeluseadus on salawiinapõletamist elule kutsudes määratud hulgad wilja ära häwitanud, nii nagu rahwaesitaja Jans oma kokkuwõttes ära näitas. Suurel määral on meie toitluskitsikus just salawiinapõletamisest. Rahwaesitaja Jans'i rehkenduste järele on umbes 9 miljonit kraadi piiritust ära joodud, Sellejuures on aga rahwahulkade kihwtitamine võib olla nii suur, nagu 27 miljoni kraadi puhta piirituse joomise juures. Sest kõik need kihwtised kõrwalained ja õlid, mis wabrikutes piirituse seest wälja eraldatakse, jääwad salawiinapõletaja puskarile sisse, wõi jälle lisatakse neile weel seebi-kiwi näol uusi kihwtisid juurde. Sellepärast ma ka arwangi, et kui riikliku terwishoidliku järelewalwe all puhastatud piiritust oleks 3 korda rohkem joodud, kui salawiinapõletajate puskarit, siis rahwa organismi kihwtitamine ometi mitte suurem poleks olnud. (H. Kuusner, rhw.: See on krahw Witte ja Kokowtsewi teooria.) Mina ei aruta siin praegu mitte teooriaid ja ei juurdle, kelle teooriad õiged on, waid räägin seda, mis ma näen ja õige tunnen olewat. Südametunnistusest marodöörid teeniwad praegu altkäe wiinawalmistamise ja müümisega määratumat raha, sest kes juua tahawad, need maksawad ükskõik missugust hinda, kas 10- wõi 20-ne kordset, kuna aga riik sellest kõige vähematki kasu ei saa. Kui palju inimesi on saanud praeguse keeluseaduse tõttu kurjategijateks, sest see hõlbub ja rikkalik teenistus, mis salawiinapõletamise äri pakub, on suureks kiusatuseks. Näiteks on ainult Tartu maakonnas 795 inimest, keda on puskarikeetmise pärast trahwitud ja keda riik peab wangikodades ülewal pidama. Et wangi-

koda nende peale mitte just head ja kaswatawat mõju ei awalda, sellest on siin juba räägitud. Ja need sajad ja tuhanded inimesed, keda nüüd riik peab nagu kurjategijaid wangimajades toitma, oleksid ehk teisel juhtumisel produktiivset tööd tehes väga kasulikud seltskonnaliikmed olnud. (H. Kuusner, rhw.: Seltskondlikule tööle panna!) Mina olen küll sotsialist, kuid säherdusi seltskondlikke töid, mida wangimajade kaudu organiseeritakse, ei pea mina küll mitte kasulikkudeks ja produktiivseteks. Siin on minu arwates küll eraalgatus parem. (Naer. H. Kuusner, rhw.: Ka joomise alal.)

Kõiki neid asjaolusid arwesse wõttes tundub mulle, et need, kes tingimata maksu mis maksab tahawad praegu absoluutset alkoholi keeluseadust läbi wiia, et need mitte oludega ei rehkenda. Kõik meie karskustegelased on küll rääkinud, et keeluseadus mitte niisugune asi ei ole, mida riik üksi ja ilma seltskonna osawõtmiseta saaks läbi wiia. Seda mõtet peab aga laiendama, sest sellest mõttest järgneb ka see, et keeluseaduse läbiwiimiseks sellekohased olud ja nimelt meeled olud peawad seltskonnas walitsema. Kui me aga nüüd küsime, kas on praeguse aja olud ja seltskonna hingeeluline seisukord keeluseaduse läbiwiimiseks kohased ja sündsad, siis pean küll mina vähemalt tunnistama, et minu meelest peale nende lagastawate mõjude, mis ilmasõda on loonud, meil Eestis praegu just kõige vähem sünnis olukord on keeluseaduse maksmapanemiseks. Ma jätsin nimetamata kõige suurema pahe ja halbtuse, mis meil keeluseaduse juures on olnud, nimelt see määratu suur korrupsioon, mida ametlik alkoholi keeld ja temaga käsikäes käiw salawiinapõletamine ja altkäe wiinaga hangeldamine sünnitab. Tallinnas ja wist küll igas kodumaa linnas on igas restoranis piiritust olemas ja võib peaaegu wabalt juua. Weel eile puutusin kuskil tutawate inimestega kokku, kes muuseas jutustasid, mitu seltersipudeli täit wiina nad eile ära tühjendanud. Et see nii võimalik on, siis peawad kahtlemata awalikud järelewalwe asutused olema kas ära ostetud wõi ära meelitatud. Ja kuna joomise tung joogisõprade juures väga suur on ja wiinaga hangeldamine määratu suurt kasu toob, siis wõiwad hangeldajad päratu suuri altkäemaksusid maksta, — nii suuri maksusid, millele amctnikkude ausus ei suuda wastu panna. Just praegu,

meie riigi loomise ajal on keeluseaduse praktika, ametnikkude äraostetawust ja korrupsiooni edendades, ütlemata kahjulikku ja hukkawat mõju awaldanud. Aga just praegu, noore riigi loomise ajal peame iseäranis hoolitsema selle eest, et korrupsioon tekkida ja maad wõtta ei saaks. Ma ei ole mitte keeluseaduse wastane, kuid ma ei ütle mitte, et keeluseadus igasuguste olude juures ja igal tingimisel otstarbekohane on. Kas tema just tingimata kõige parem joomise wastu wõitlemise abinõu on wõi ei, ja kas ta kuskil absoluutselt läbiwiidaw on, — seda ma ei tea. Kuid igatahes olen ma sellel kindlal arwamisel, et kui teda üldse saab heade tagajärgedega läbi wiia, siis ainult seal, kus elu normaal-rööstes jookseb, kus riigi walitsemise aparaat heas korras on, kodanikkude juures seaduse austamine walitseb, rahwas kõrgel iseteadwuse järjel seisab ja rahwa kultuurelu õitseb. Kus aga marodöörimise meeoleu on riigist üle käinud, kus majanduslik elu rööstest on wälja löödud, kus puudus, nälg, willetsus ja kultuuriline põud möllab, seal ei ole absoluutse alkoholi keelu tagajärjerikkaks läbiwiimiseks minu arust küll sugugi lootust. Seal wõib ainult karta, et keeluseadus rohkem kahju toob, kui kasu. Mina arwan, et rohkem, kui see keeluseadus, aitaks joomist wähendada üks töolistemaja maal, kus inimesed kokku tulewad ja teistsuguse parema ning wäärtuslikuma lõbuga wõiwad oma aega wiita, kui alkoholi uimastusega. Ma arwan, säherdune töolistemaja edendaks karskuse asja rohkem, kui keeluseadus. Selle eest on waja hoolitseda, et maal ja linnades kultuurilist lõbu rahwahulkadel saada oleks. Kui inimestel paremat saada on, siis ei ole janu alkoholi uimastuse järele arwatawasti nii suur. (H. Kuusner, rhw.: Nüüd seatakse monopolipoed selle asemel sisse.) Kuid ma räägin just sellest, missugustel tingimistel keeluseadus läbiwiidaw on. Ja ma kordan uuesti, — ainult siis, kui rahwa majanduslik elu ja kultuuriline elu hariikkudesse, normaalsetesse rööstesse on läinud, kui rahwa juures seaduse austamine tugew on, kui rahwa laialistes hulkades kultuurilisi huwisid on targanud, kui majanduslik seisukord on paranenud, ühe sõnaga — kui rahwa elu on sisurikkamaks ja wäärtuslikumaks läinud, — siis wõib katset teha täieliku keeluseaduse läbiwiimisega ja ma loodan, et ta siis häid tagajärgi annab. Praegu aga ei loe

ma mitte kohaseks keeluseadust läbi wiia. Oieti öelda tunnistawad oma südames nähtawasti ka keeluseaduse eest wõitlejad, kes siin ägedalt tema eest wälja astusid, — et praegune aeg küllalt kohane ei ole. Mina vähemalt subjektiivselt lugesin seda rahwaesitaja Ernits'i toonist wälja. Tuletage meelde, kuidas rahwaesitaja Ernits kõige aja kõneles. Tema ei rääkinud mitte niisuguse tooniga, et seda ja seda on waja läbi wiia, see annab kõige paremaid tagajärgi jne., waid ta rääkis kõige aja: ega see asi nii halb ei ole, ega see joomajänu inimestel nii suur ei ole, ega see puskari walmistamise palawik nii suur ei ole, ega keeluseaduse läbiwiimise asi nii lootuseta ei ole jne. Niisuguses toonis ei räägi mitte inimene, kes täiesti oma südames kindel on, et asi, mida ta läbi wiia tahab, otstarbekohane ja kasulik on ja häid ning õigeid tagajärgi annab. Waidlema ma selles asjas hakata ei taha, kuid ütlen weel kord, et mina karskusliikumise wastu waenulik ei ole, ma alguses juba rõhutasin seda, et alkoholi uimastus on laiadele rahwahulkadele, ja eriti nimelt töolistehulkadele, kardetawaks waenlaseks. Kuid ma lähen rahwaesitaja Kuusner'ist selles asjas lahku, et minu arwates meie tingimata peame oludega rehkendama, kui tahame tagajärjerikkalt joomakatku wastu wõidelda. Praeguse keeluseaduse juures on, nagu rahaminister väga õnnelikult tähendas, lugu nii, et riik tõepoolest ei normeeriks alkoholi tarwitamist. Kui teie hoolimatult täieliku alkoholi keelu elule peale surute, siis on tagajärg see, et põranda all salajane puskariwalmistamine ja tarwitamine oieti lokkama hakkab. Paremini oleks minu arwates alkoholi tarwitamist normeerida kõiksugu abinõusid tarwitusele wõttes, et soowimata nähtusi kõrwaldada. Teiste maade administratiivses praktikas on suur hulk abinõusid tegelikult ära proowitud, kuidas wiisi joomist waos hoida ja normeerida, et alkoholi kihwt rahwa elule wõimalikult vähem kahju tooks. Otsige ja walige seda, mis teistes maades tegelikult ära proowitud. Edaspidi, kui olud selleks sündsamaid ja paremaid tagajärgi töotawad, siis wõtke keeluseadus wastu. Lubatagu mulle weel üht wõrdlust tuua, mis meie praeguse waidluse juurde kohane. Mulle tuletab praegune keeluseaduse waidlus ühte waidlust meelde, mida umbes 20 aastat tagasi peeti. Mitmes wäljamaa riigis leiti, et talumaad wäga

wõlgadega on koormatud ja peeti tarwiliuks selle ülearuse wõlgadesse waju-mise wastu wõidelda. Kõige radikaalsemaks ja lihtsamaks oli muidugi otsekohe hüpoteegi wõlgade tegemine ära keelata. Kuid kui seda hakati läbi kaaluma, siis leiti, et talupidajatel ometi krediiti waja on, ja et inimesed, kellel krediiti tingimata waja on, teda siiski teewad, ja kui nendelt wõimalus ära wõetakse korrapäralistes pankades odawalt hüpoteegi wõlga teha, siis nad liiakasuwõtjate juurde lähewad ja endid hulga halwemate ning kurnawamate tingimustega wõlgadesse mässiwad. Parem siis juba ette-waatlikult ja hoolega järeлкаalutud abinõude waral wõlgasid reguleerida ja hüpoteegi laenuasjanduse olusid parandada. Ja Lääne-Euroopa, eriti Preisimaa hüpoteegi laenuasjanduse praktika ongi terve rea wäga otstarbekohaseid ja kasulikke abinõusid wälja töötanud, mis wäketalu-poegade krediidiolusid tuntawalt on parandanud. Just niisama on lugu keeluseadusega. Huupi ja hoolimata keeluseaduse pealesurumisega ning suurte trahwidega surume meie puskariwalmistamise ainult põranda alla, kus ta alles õieti lokkama läheb. Aga normeerige teda ja teie surute wähehaawal alkoholi tarwitamise tagasi, tema kahjulikku mõju samm-sammult wähendades. Ma terwitan seda, kui inimesed oma huwide järele spetsialiseeruwad ja kiidan selles mõttes meie karskustegelasi, et nemad omale teadmisi koguwad, kuidas mujal mail alkoholi wastu on wõideldud. Näidake nüüd oma tööjõudu, tarwitage kasulikult ära oma teadmisi ja kogemusi, et meie maal piiritusemüügi seadusesse kõiki neid parandusi ja kitsendusi üles wõtta, mis teiste maade praktikas on häid tagajärgi andnud. Kitsendage ja reglamenteerige joomist igapidi. (H. Kuusner, rhw.: Kihwti ei saa normeerida. W. Ernits, sd. waidleb koha pealt wastu.) Mina arwan, et sel teel kõige paremaid tagajärgi saame. (Üldised kiiduwaldused.)

Peaminister J. Tõnisson: Austatud rahwasaadikud! Meie meelet on seisukord niisugune, et walitsusele tehakse etteheiteid eelnõu pärast, mis ette on pandud. Teiselt poolt tunnistatakse see seisukord niisuguseks, et ilma sarnase kawatsuseta läbi ei saa. Kuidas nüüd seda eelnõu hinnatakse, see ei ole sugugi haruldane. Kui siin kirglust tunda on, siis wõib selle üle ainult rõõmustada;

näha on, et see küsimus tõsiseid külgi puudutab, millel tegelikult aateline iseloom ei puudu. Meie wõime kindlasti öelda, et Eestis alkoholi kapitaali poolehoidjaid wäga wähe leidub, ja alkoholi kapitaali huwi ennast karskusewõitluses tõsiselt ei saa ilmutada, kuid kui poolt ja wastu räägitakse keeluseadusele, siis on selle põhjuseks just kaalumised, et meil õiget teed leida, kuidas meil praegusest, wäga raskest seisukorrast pääseda, ja et meil šala alkoholi tarwitamine ja šala alkoholi müümine mitte üle pea ei kaswaks. Selle juures on aga walitsuse liigete ja iseäranis minu, kui walitsuse eesotsas seisja, seisukord wäga halb selle poolest, et walitsuse liikmed on enamasti karskuse poolehoidjad, ja mõned neist tegelikult karsklased, kes täiesti karskustõimisele kaasa tunnewad. Kujutage ette seda õige traagilist seisukorda, et seesama walitsus on ette pannud seaduseelnõu, mille wastu karskuse poolehoidjad peawad hääletama. Et nüüd walitsuse seisukorda õieti hinnatakse, ja walitsuse seisukorrast aru saadakse, wõtan sõna isiklikuks seletuseks, kui ka walitsuse seisukoha selgitamiseks. Wõin öelda, et mina walitsuse eesotsas seistes, oma seisukohta keeluseaduse asjus mitte ei ole muutnud. Ma usun, et meie rahwas, niisama kui kõik teised rahwad, ei saa alkoholi hädaohust teisiti üle, kui tõsise keeluseadusega. Ei ole ühtegi kompromiss-teed, mis minewikus leitud oleks, mis wõiks wälja wiia alkoholi hädaohust. Kõik alkoholi õpetused näitawad, et meil alkoholi, kui simuleeriwa kihwti mõjuga tegemist on. Igal sammul, kus tema ennast ilmutama pääseb, on rahwa elutung sunnitud kõige kindlaimaid abinõusid selle kihwti wastu tarwitama. Teiselt poolt usun mina, et karskuseõpetuse algnõue peab ka mõõduandew olema meie juures ja see on selge, ükski karskuskihutus ei wii üksi alkoholi hädaohu tegelikule eitamisele. Ükski keeluseadus ei mõju ilma karskuse meeleoluta rahwa keskel. Katsed näitawad, et ainult nende kahe algteguri kaastõõtamine ja kooskõla on hingeeluline ettevalmistus, ja walmis olew meeleolu ühelt poolt, ja riiklik sundus teiselt poolt, wõiwad luua niisuguse olukorra, kus alkoholism ennast mitte tegelikult ilmutada ei saa. Kui meil tõesti oleks wõimalik öelda, et meie rahwas oma enamuses tunneb ära, ja on walmis wastu astuma alkoholi tarwitamisele, siis ei saa walitsus, ei Asu-

taw Kogu ühte silmapilkugi ei mingi isikliku, ega mingi põhimõtteliku seisukorra pärast kuidagi wiisi alkoholi keeluseaduse maksmapanemise vastu olla. Juba järgmistel parlamendi walimistel seab rahwas ise oma enamusega hüüdsõna üles, et keeluseadus maksma pannakse parlamentlikus korras, ja sellepärast oleks siis juba faktiliselt, kui ka praktiliselt poliitiliselt seisukohalt tingimata tarwilik, et meie walitsuse poolt paneksime niisuguse keeluseaduse maksma. Isiklikult usun, ehk ma seda küll ei saa öelda, et meie rahwas nüüdsetes oludes keeluseaduse maksmapanemise poolt oleks, sellepärast usun mina, et Asutaw Kogu ega walitsus ei wõi omapead otsustada. Meie peaksime walmistama siin seaduseelnõu, mis tehniliselt hästi walmistatud on, ja andma tema rahwahääletamisele. Kui rahwas ütleb oma enamuses rahwahääletamisel, et tema on keeluseaduse poolt, siis kujutage ometi omale ette, kas saaks siis selle vastu midagi öelda. Minu arust oleks siis ka riiklikult seisukohalt selge, et meie wõime ja ka peame seda tegema, et oma riiklikku aparati käima panna nõnda, et niihästi salawiinapõletamine, kui ka salawiinamüümine oleksid paraliseeritud, sest siis oleks rahwa suur enamus, kes ise selle määruse maksmapanemise poolt on, oma kaasabiga ja oma kange jõuga selleks teguriks, mis keeluseaduse teostab. Kui nüüd meie ütleme, et keeluseadusel ei ole enamust, meie aga tahaksime nüüd selle määruse maksma panna, mis oleks siis selle tagajärg? Siis oleks lugu nõnda, et järgmistel walimistel wõi esimesel võimalusel pannakse see küsimus otsustamisele walimiste wõitluses. Ja siis on ka walitsusel teiselt poolt wõimalus rahwa enamuse poolt wõetud seisukoha teostamise heaks wälja astuda. Kujutame nüüd aga seisukorda ette, kus walitsuse wõim praegu osaliselt niipalju, kui riiklik aparat praegusel ajal lubab, kõige käredu-sega alkoholi salawalmistamise ja müügi vastu wälja astub, iga sammu peal aga tundub, et isegi terve aparat ei funktsioneerii mitte ühes meeleolus ja hingeolus, et ametnikkude hulgas, ajakirjanduses ja seltskonnas on elawaid mõtteawaldusi kuulda ja tunda, et see õieti walitsuse esituse poolt wägiwald on rahulikude kodanikkude kallal, kui keeluseadust sunniabinõudega kindlustada tahe-takse. Mille peale meie siis toetame? Kui meie tahaksime kawakindlalt wälja astuda, siis peame ennast rahwa enamuse

tahtmise peale toetama, meil aga seda kindlustuse teadmist ei ole. Keeluseadus on Asutawas Kogus päewakorral. Kui nüüd Asutaw Kogu otsustab keeluseadust vastu wõtta, mis teeb siis walitsus? Kui pannakse rahwahääletamisele ja hääletamisel otsustab rahwas eitawalt, mis siis? — Meil peab ometi tegelikku poliitikat ajades selge olema, et peame teatawa korra maksma panema. Meil on kõik need kaalumised, mis rahaminister ette on toonud, walitsuses arutamisel olnud. Mina kui karsklane ei usu mitte, et niisugune normeeritud alkoholi tarwitamine salawiinamüümist wõi -ajamist takistab. Teadusmehed Shweitsis ja Ameerikas on näidanud, et niisugused poolikud abinõud ei wii sihile. Niikaua, kui meil seisukord selguseta on, ei saa walitsus peale sundida ühte ega teist seadust, ilma et ta tähele panemata jätaks need eitawad wastused, mis meil siin iga sammu peal vastu astuwad, ja sellepärast ei ole mitte kahekeelsus, et wist ainult fiskaalsete huwide pärast walitsus niisuguse eelnõuga esineb, waid praegune selguseta seisukord teeb walitsusele selle ülesande, et wõtku rahwaesitus teise seisukoha, pangu keeluseaduse asi rahwahääletamisele, siis on walitsusel wõimalus ja kerge seda maksma panna. Ja mina usun, et keeluseaduse poolehoidjad peaksid rõõmustama, kui üks wõi teine eelnõu rahwahääletamisele tuleb. Sest mõelge, mis see tähendab, kui meie rahwas siin selles wõitluses ja kihutustöös nüüd üles kihutatakse otsustama ja iga walija peab otsusele tulema ära kuulates argumente ühe ja teise seisukoha poolt. See on ju tähtis, et meie umbkaudu ei talita, sest hääletamisel saawad mõlema seisukoha poolehoidjad kõik oma sõjariistad wälja panema, siis on tõesti näha, kui suur ühe wõi teise leeri poolehoidjate hulk on. Kõneldakse, et karsklasi nii hirmus wähe on, no siis kukub see asi läbi ja siis on ka teistel teada, et see õigem seisukoht on, muidu oleme ideeliselt küll karskuse poolt, aga — tegelikult hoopis wastuoksa. Aga kui nüüd selgub, et see karskuse poolehoidjate hulk sugugi nii wäike ei ole ja karskuse wastaste hulk mitte nii suur, mõelge ometi, kuidas siis saaksime weel kõnelda, et nüüd kõige selle peale waatamata paneme riikliku alkoholimüügi käima. Mina arwan seda sellepärast, et meil nüüd seda küsimust ei tule mõneks kirglikeks wõiduhüüdeks teha, enne kui oleme selle põhjalikult läbi kaalunud. Nii

lihtne see asi ju ei ole, et meie saame ajutise meeoleolu pärast, mis ühes wõi teises ringkonnas walitseb, lõpulikult küpseks. Meil on see eluküsimus, kas meie alkoholismist üle saame wõi mitte, meie demokraatia, meie iseseisew riik oma majandusliku iseseiswusega püsib ikka ainult siis, kui meie kõik oma loowad jõud saame loowate ülesannete teenistusesse rakendada. Kuidas meie ilma waatega muidu on, kas tahetakse absoluut indiwiduell wabadust wõi seistakse sotsiaalsel seisukohal, kus rahwas riikliku aate nimel ja idee pärast kohustatud on ennast teatawa määruse alla heitma, üksipuha; meie wõime ühe wõi teise olukorra õige hindamise juures lõpulikult seda omale walida, lõpulikku teed omale walida. Kuigi seda nüüd ei suudeta küll läbi wiia, aga tõsiselt reaal püüdeks jääb meil keeluseadus ikka. Alles siis, kui meie sellest tõsisest äratundmisest ennast juhtida laseme, saame meie ka walitsuse eelnõu kohta õige seisukoha wõtta. Kui meie karskuspüüde katsuksime ainult naeruwääriliseks liialdatud mõttekujutuseks teha, siis ei hindaks meie olukorda õieti ja meie ei saaks ka walitsuse ettepanekust täit selgust kätte. Seal on kohalik keeluseadus läbi wiidud, nagu juba see on tähendatud, see on aga tõenduseks, et walitsus mitte ei taha alkoholismi edendada. Kui ta nüüd oma eelnõus alkoholi tarwitusele wõtmise kontsessiooni teeb, siis just selles järeelkaalumis, et kunni seisukord selgunud pole, ei saa meie absoluutselt öelda, et alkohol igalpool ära keelata tuleks. Kui aga maakond wõi linn tahab, wõib ta ära keelata oma piirides alkoholi tarwitamise ja see on üks neist sihtjoontest, mis walitsuse seisukohast läbi käiwad. Selles mõttes arwan ma, et kui teie selle alkoholi küsimuse, kui suure rahwusliku probleemi peale waatate, siis ei hakka teie mitte üksikute wäidete pärast nii wäga waidlema üksteisega, waid katsute õiget seisukohta selleks leida, et lähtekohaks pidades alkoholi wale kultuuri nüüd ainult miinimumini alkoholile järele annate.

K. Korneil (rhw.): Austatud Asutawa Kogu liikmed! Ma teen juba algusest peale walitsuse eelnõu kohta ettepaneku, seda rahaasjanduse komisjoni anda. Mõnda ehk ehmatav sõna raha, kuid mina soowitaksin selle eelnõu peale waadata joomise korraldamise seisukohast ja wõimegi rahaasjanduse komisjonile sellekohased juhtnõõrid anda. Selle

eelnõuga tahame meie salawiinapõletamisele piiri panna. Sellepärast tuleb komisjonis kaalumisele wõtta määratud portsjon ja piirituse hind.

Mina kui karsklane waatan selle eelnõu peale keeluseaduse enese seisukohast. Keeluseadus on meil kõige tõsisemaks abinõuks joomise wastu wõitlemises. Kui meie aga seda abinõu mitte kohasel ajal tarwitusele ei wõta, siis on igatahes küsitaw, kas õiget momenti selle seaduse elluwiiamise jaoks ja tema täie mõjuwuse jaoks enam tulebki. Igatahes on kindel, et selle eelnõu tagasilükkamine keeluseaduse maksmapanemist aastakümnete peale edasi wõib lükata, ja minul oleks sellest tuline kahju. Ma tahaksin teile öelda ühte: härra Kuusner ütles, et need, kes nüüd selle walitsuse eelnõu poolt on, tööd löhuwad, mis juba aastasadade eest alatud. Mina tõendan aga, et seda juba aastatuhandete eest on alatud. Meie teame, et wanas Ateenas Zaleukose määrus oli, et igauks, kes weini julges juua ilma sinna wett hulka segamata, ära pidi surmatama. On katsutud alkoholitarwitamisele juba ammugi õige kindlaid piire panna. On teataw kategooria seadusi, nõndanimetatud luksuseadusi, mis toreduse wastu on sihitud. Joomine on ka toredusasi ja ka selle wastu peame meie wõitlema, teda normeerides. Lubatagu, ma toon ajaloost näiteid, mis kahjuks puudulikud, kuid täielikkude saamine on praegusel ajal kaunis raske. 1530. a. leiame Hessenis määruse, mille järele joowastawaid jookke ainult apteegist wõis saada. Nagu näete, on siin selge katse — keeluseadust maksta panna. Pärastpoole kaowad jäljed ära ja Saksamaal praegu keeluseadust ei ole. Meil tuuakse tihti näidetena Ameerika osariike. On õigus, et näiteks Massachussetsis, Michiganis ja Albaanis keeluseadus maksta pandi ja selle tagajärjel joomine wähenes. Kuid ühtlasi kaswas teiste uimastawate ainete tarwitamine. Nii näiteks tarwitati Albaani osariigis 1855. aastal kõigest iga inimese kohta 43 grammi oopiumi aastas, aga aastal 1880., kui keeluseadus juba mõni aasta oli maksnud, tõusis oopiumi tarwitamine 296 grammini inimese kohta pluss 24 grammi morfiumi. Nende andmete najal soowitab Roscher, kelle tööst „Grundlagen der Nationalökonomie“ ma need arwud olen wõtnud, tõsiselt kaalumise alla wõtta, kas nende uimastawate ainete tarwitamine mitte selle tagajärjel ei ole kaswanud, et keeluseaduse maks-

mapanemisega alkoholi tarvitamine on vähenenud. Minul oli jutuajamine ühe seltskonnategelasega, kes pikemat aega Ameerikas elanud. Mind huwitas küsimus, kuidas tema sealse keeluseaduse peale waatab. Tema oli ühes wäikeses linnas seltskonnategelane olnud ja ta rääkis asjast nõnda: kui keeluseadus 13 aastat maksnud oli, siis oli meil Kansases Arkanses-City linnas 9 salakõrtsi. Linnawalitsus oli nende sulgumiseks jõuetu, katsuti politsei abi, kuid see ei aidanud. Siis leiti uus abinõu: pandi need salakõrtsid iseäraliku linnamaksu alla ja nüüd pidid nad ka selle eest hoolitsema, et neil wõistlejaid ei oleks ja joomine wiisakama kuju wõtaks. See oli ka kõige praktilisem abinõu, kuidas salawiinamüümisest üle saada. Härra Ernits tõi meile Michigani osariiki näitena ette. Minule kirjutatakse, et Michiganis keeluseadus küll maksmas oli, kuid mõne aja pärast ära muudeti, sest et ta halbu tagajärgi andis. Kas see just nõnda on, selle eest kindlat wastutust oma peale ei wõi wõtta. Roscher tõendab, et Ameerika keeluseadus paberile on jäänud. Kui meie nüüd waatame Wene keeluseaduse peale, missuguse kuju see on omandanud, siis näeme sedasama. Ja waatame nüüd, mis meil sünnib. Meil põletatakse salawiina õige rohkesti. Salawiinapõletamise tõttu oleme sunnitud niisugust leiba sööma, mille söömine pikapeale igawaks wõib minna. Kui meie salapõletamisele piiri panna ei saa, siis peame pikemat aega weel sarnast leiba sööma. Ei maksa ka seda salata, et salaja wiina mitte ainult oma jaoks ei põletata, waid salawiinapõletajad esinewad isegi eksportööride osas. Niisama ei maksa salata, et meil kokaiini tarvitamine õige laiali on lagunenu. Meil on teateid, et kokaiini salakaubana ka wäljapoole wiiakse, kus tema eest suuremat hinda saab. Kui meie sellele seisukohale asume, mis karsklastele omane, et joomine kahjulik, siis tahaksin ma küsida, kumb on kahjulikum, kas piirituse wõi kokaiini tarvitamine. Meil on asi nii kaugele läinud, et riik peab ajawiimata joomist hakkama korraldama ja meeletule wiljaraiskamisele piiri panema. Mõelge ainult selle üle järele, et salapõletajad kallist wilja raiskawad, kuna riik piiritust külmanud kartulitest wõib ajada, mida meil olemas on. See on majanduslikult sarnane raiskamine, et paljas selle peale mõtlemine inimese pööraseks wõib teha. Härra Rei peatas juba selle juures, missugune praegune aeg on ja et tõsiselt

tuleks mõelda, kas praegu wõib keeluseaduse maksmapanemise peale mõelda. Ma olen täiesti nõus selle põhjendusega ja ütlen, et suur lagunemine käis sõja kaasas ja sõja järel. Kui meie tahaksime wägisi keeluseadust teostada, siis ei ole wististi kahtlust, et ta paberile jääb. Et meie Wene keeluseaduse asemele Eesti oma paneme, see minu arwates seisukohta ei muuda. Kujutame nüüd omale ette, mis siis sünnib, kui keeluseaduse maksma paneme. Ma ei usu mitte, et karsklased silmad kinni on pigistanud. Nad teawad aga väga hästi, missugusel määral meil wiina tarwitatakse. Mis abinõu on teil olemas, et nüüd korruga kõike seda ümber muuta. Õelda ja seletada, et joomine on kahjulik, — on juba liiga hilja. Ainukene abinõu, mis kätte jääb — on sunniabinõu. Härra peaminister awaldas oma arwamist, et kui rahwa enamus keeluseaduse poolt on, siis walitsus tõesti salapõletamise ja wiinamüümise maha surub. Nii väga lihtsalt see ei lähe. Selle töö juures on ka mustatöötegijaid tarwis, niisama nagu iga töö juures, ja kas neid ka küllalt leidub, selle juures wõib kahelda. Trahwimisega ja keeluseadusega salawiinapõletamist maha suruda ei saa, selle juures ei maksa kahelda. Härra Ast näitas, et ka kõige äärmised abinõud läbi ei löö. Nii näiteks pannakse Wenemaal salapõletaja ja sahkerdaja seina äärde, kuid seegi ei mõju. Wõidakse õelda, et Wenemaal sarnane hingelu on, et elu midagi ei maksa, temast suurt ei hoolita ja selle tagajärjel isegi surmanuhtlus oma mõju on ära kaotanud. Ma toon teise näite sellepärast teile ette, kuidas katsutud on toreduse wastu wõidelda õige terawate abinõudega, kuid see ei ole mitte mõjunud. Nii näiteks, oli Türgimaal 1610. a. määrus, mille põhjal tubaka suitsetamine oli keelatud ja keda suitsetamise pealt tabati, sellel tõmmati piip ninast läbi. Aastal 1633. oli määrus, et iga türklane, kes kohwi tarwitas, pidi ära surmatama. Kuid ometi teab igaüks; et Türgimaal tänapäew veel heameelega suitsetatakse ja kohwi juuakse, ometi taheti omal ajal selle wastu wõidelda. Katoliku kirik katsus ka suitsetamisele piiri panna; vähemalt tahtis ta nii palju ära hoida, et inimene kirikusse tulles tubakakotti tasku ei pistaks, ja andis määruse wälja, et kes seda teeb, see pannakse kirikuwande alla. Aga 70 aastat läks mööda ja juba oli paawsti poolt niisugust määrust tarwis, et kes kirikus tubakat nuuskas, see pandi kiriku wande alla —

tähendab — esimene keeld ei olnud aidanud. Ja mul on palju põhjust arwata, et praegusel ajal, kus inimesed sunnitud on olnud riskeerima ja oma elu ja terwise kaalu peale panema, ei saa mõjuda jutlustamisega, nagu oleks joomine kahjulik. Niisama ei saa nende peale surweabinõudega mõjuda. Ja ometi pean ma kui karsklane siiski ütleva, et karsklased wõiwad siiski ka kihutustööga mõjuda. Mul on selge, et teisiti mitte ei saa, kui meie peame riikliku wiinamüügi tarwitusele wõtma. Wõidakse nüüd öelda, nagu Wenemaa kohta öeldakse, et rahaminister laskis wiinakuradi lahti, keda siseminister pidi kinni püüdma. Ma arwan siiski, et meil asi nii kurb ei ole. Kui riik hakkab joomist normeerima, sellejuures ka meie karsklased hakkawad täie hooga tööle, — ja ma ei leia selle kohta midagi ime likku öelda. Toon näite sellestasamast Roscher'ist, kes arwas, et keeluseadus Ameerikas paberile on jäänud, ja keda sellepärast wõiks kahtlustada, et ta karskusliikumise wastane on. Kui Iirimaal kord salawiinapõletamine väga laienenud oli, see oli 19. aastasaja esimesel poolel, siis wõeti waljud abinõud tarwitusele, et sellele tõkkeid teha, ja igaiüks, keda tabati salawiinaköögist töölt, saadeti seitsmeks aastaks asumisele, peale selle trahwiti neid kogukondi, kust wiinawabrikuid leiti. Kuid see ei aidanud. Siis hakkasid karsklased tööle ja katsusid omal jõul mõjuda. Ja Roscher ütleb, et 1838—1842. a. joomine liris suurel arwul on wälfenenud, nimelt 12 miljoni 296 tuhande galloni pealt 50 miljoni 291 tuhande galloni peale. Kui meie järjekindlast seisukohast wälja läheme, siis ma arwan küll, et meie karsklased wõiksid siis, kui see määrus ajutiselt läbi wiidud saaks, oma wõitlust joomise vastu jätkata, et meil põhjust ei ole öelda — nüüd ei saa meie midagi teha.

Mis karskustöös minul huwi ära kaotab, on see teadmine, et meil wälja minnakse sellest seisukohast, et joomine on kahjulik. Kukkusin ise kord sarnase seisukohaga sisse: pidasin karskuse kihutuskõnet, seal tuli minu juurde mees, tööline ja ütles: „Teie seletate, et joomine on kahjulik. Mina tean, et joomine on kah-

julik, aga ometi ma joon, kuid mõelge selle üle järele, mispärast ma joon, ja tehke nõnda, et ma mitte ei jooks.“

1910. aastal peeti Walgas karskuskongress ära, kus esimest korda tõsise- malt üles tõsteti küsimus joomise põhjuste üle. Oli tihti juhtumisi, et karskusseltside juhatusliikmed ise jõid. 1910. aastal seisis ajalehes, et karskuskongressi liikmed tulid kokku ja jõid wiina. Nii siis oli meil ka karskustegewus jaolt paberil, ja mina soowitaksin, et keeluseadus mitte ainult paberile ei jääks, seks tuleb tõsiselt eel- töid teha. Otsekoheise kihutustööga üksi meie kaugele ei saa, waid peame ka kaud- seid abinõusid tarwitama. (W a h e l h ü ü e: M i s s u g u s e i d a b i n õ u s i d?) See on karskuse tehnika.

Olen kindlal arwamisel, et meie enne keeluseadust ei saa maksma panna, kui oleme koolis ühe põlwe karsket noorsugu üles kaswatanud. (Üldine elaw kiid u a w a l d u s.)

M. Martna (sd.): Mina pean tähenda- dama, et õhk on väga halb ja meie üm- ber kukume, kui siin kauem weel edasi wiibime.

Juhataja **J. Westholm**: Tehti ettepanek koosolek lõpetada. (Hääle- tatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud koosolek lõpe- tada.

Peale selle on Asutawa Kogu nime peale esitatud mõned kaastundmus- ja terwitustelegrammid. (W a h e l h ü ü e: A i n u l t s i s u t e a t a d a.) Palun sekre- tääri sisu teatada.

7. Teadaandmine Sekretäär **H. kaastundmus- ja Martna**: Asutawa terwitustele- Kogu liikme J. Poska grammide kohta. surma puhul saadawad kaastundmustelegram- me: Rakwere linnawolikogu, Wiru maa- konnawalitsus ja Wene Tallinna kooliõpe- tajad. Siis Ekaterinburist Eesti seltskonna poolt terwitustelegramm rahutegemise puhul.

Juhataja **J. Westholm**: Lõpe- tan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 8.50 min. õhtul.

Algkirjale alla kirjutanud: Asutawa Kogu esimees **A. Rei**.

Abiesimees **J. Westholm**.

Sekretäär **H. Martna**.